

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἄλλῃ δαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

23 Ἀπριλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ

Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΟΛΓΑΣ

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΜΩΒΥΪΣΣΩΝ

Ὀλίγον πρὶν ἢ φθάσῃ τις ἐκ Παρισίων εἰς τὴν βουνώδη καὶ σχολιόδρομον πόλιν Ποντοῦζ, διακρίνει δεξιὰ, πλουσίου καὶ διασήμου μοναστηρίου τὰ ἐρείπια. Τὸ μοναστήριον τοῦτο, καλούμενον τοῦ Μωβυΐσσων, τὸ ἱδρυσεν ἐν ἔτει 1246 ἡ βασίλισσα Λευκὴ ἡ ἐκ Καστιλίας, μήτηρ Λουδοβίκου τοῦ Ἀγίου, ἥτις ἠθέλησεν ἐκεῖ καὶ νὰ ταφῇ.

Ἡ Ἐπανάστασις διὰ χειρὸς στιβαρᾶς ἔρριψε χαμαὶ τὴν μονὴν καὶ ἐσκόρπισεν εἰς τοὺς ἀνέμους τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας τὴν κόνιν. Ἀπὸ τεσσαράκοντα δὲ ἔτων πολὺ μετεβλήθησαν τὰ πράγματα ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ τῆς ἡσυχίας, ὅν ἀμετάβλητον ἐθεῶντο καὶ τὸν αὐτὸν πάντοτε, πεντακόσια ἔτη.

Τὴν σιγὴν τοῦ μοναστηρίου ἡρεμίαν τὴν διεδέχθησαν ὁ θόρυβος καὶ ἡ τύρβη δραστηρίας βιομηχανίας, μετεβλήθη εἰς φαιδρὸν καὶ χαρίεντα κῆπον τὸ ἄλσος τὸ αὐστηρὸν μὲ τὰ μαυρωπά του δένδρα, ἀπὸ δὲ τὸ παλαιὸν καὶ σεμνὸν οἰκοδόμημα διατρεῖται μόνον τῶρα μετέωρός τις σχεδὸν ἀπομένουσα τοῦ θόλου καμπή, ἥτις φανερῶνει τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ἡ ἐκκλησία, οἱ χαμηλοὶ τῆς μονῆς τοῖχοι, οὓς ὑποχαστάζουσι κορυφαὶ στύλοι, τὰ θεμέλια τοῦ ἡγουμενικοῦ καὶ αἱ κρύπται, ἐν αἷς ἐναπετίθεντο μετὰ θάνατον τῶν μοναζουσῶν τὰ σώματα.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ παρελθόντος ἔτους εὗρισκόμην εἰς Μωβυΐσσων. Ἐν ᾧ πρωΐαν τινὰ πα-

ρευρισκόμην εἰς τὸ πρόγευμα τῶν ἐργατῶν, ἔτυχε νὰ ἐρωτήσω πόσας τοῦ μηνὸς εἶχομεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

— Ἐχομεν 13 Ὀκτωβρίου, ἀπήντησέ τις ἐξ αὐτῶν.

— Δεκατρεῖς; ἀνεφώνησεν ἀμέσως ὁ κηπουρός· τότε λοιπὸν θὰ ἴδωμεν τὴν κυρὰ μὲ τὰ χρυσᾶ φλωριά.

— Τί εἶν' αὕτῃ ἡ κυρὰ μὲ τὰ χρυσᾶ φλωριά; ῥώτησα.

— Ἀ! κύριέ μου, εἶνε τώρα πολὺ ἡλικιωμένη. Ἐρχεται ἐδῶ μὲ τὴν ἁμαξά της κάθε χρόνον, περιπατεῖ εἰς τὰ ἐρείπια, ἔπειτα μοῦ ζητάει καὶ τῆς δίδω φῶς καὶ ὑπάγει εἰς τὸ κολαστήριον, ὅπου μένει πολλὴν ὥραν. Ὅταν φεύγῃ μᾶς δίδει πάντοτε ἓνα φλωρί. Δὲν εἶνε ὅμως παράξενον νὰ μὴ φανῇ ἐφέτος· πέρυσι ἐφαίνετο πολὺ ἄρρωστη. Ἐχρειάσθη νὰ βοηθήσῃ ὁ Φραγκίσκος τὸν ὑπηρέτην της διὰ νὰ τὴν πάγουν εἰς τὰ ἐρείπια.

Τὸ κολαστήριον εἶνε κρύπτη σωζομένη ἔτι, ἥτις ἔκειτο ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ ἡγουμενικόν. Ἐκλείοντο δὲ ἐκεῖ αἱ μοναχαὶ ὅσαι ἤθελον παραβῇ τινὰ ἐκ τῶν μοναχικῶν τύπων.

Ὀλίγην προσοχὴν εἶχον δώσει εἰς τὰ λόγια τοῦ κηπουροῦ· μετὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ συνήθους περιπάτου μου, εἶδον ἐν τῇ αὐτῇ πολυτελεῇ ἁμαξάν, ἥς αἱ θυρίδες ἐκοσμοῦντο ὑπὸ οἰκοσήμεων. Ἐπορευόμην πρὸς τὸν κῆπον καὶ διηρχόμην πρὸ τῆς θύρας, δι' ἧς κατέρχεται τις τώρα

εἰς τὸ κολαστήριον, ὅτε εἰς τὴν πρώτην θαυμάσια εἶδον κυρίαν πενήθορον. Ἦτο ὑψηλὸν τὸ ἀνάστημά της καὶ εὐγενὴς ἡ φυσιογνωμία της, ἀλλ' ἐφαίνετο καταβεβλημένη ὑπὸ μεγάλου μᾶλλον καὶ προσφύτου πόνου ἢ ὑπὸ τῆς ηλικίας.

Ἰδὼν αὐτὴν ἔχουσιν ἀσταθὲς τὸ ὄμμα, τῇ προσέφερα τὸν βραχίονα, ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐλιποθύμησε καὶ μετὰ κόπου πολλοῦ κατάρωσα νὰ τὴν ὀδηγήσω μέχρι τῆς οἰκίας. Πολὺ ἐπέμεινα, ὅτε τὴν εἶδον συνελθοῦσαν εἰς ἑαυτὴν, εἰς τὸ νὰ παρμεινῇ ἐν Μωθυϊσῶν καὶ νὰ διέλθῃ ἐκεῖ τὴν νύκτα. Δὲν ἤθελε κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπέσθη.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν συμπεριεπάτουν μετ' αὐτῆς εἰς τὸν κήπον.

— Κύριε, μοὶ λέγει, σὰς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐγένειάν σας· τί ἡδυνάμην νὰ πράξω, ὅπερ νὰ σὰς ἦνε ἀρεστόν;

— Κυρία μου, ἤθελον κάτι νὰ ἐρωτήσω... ἀλλὰ δὲν τολμῶ.

— Νὰ ἐρωτήσητε; Τὸ αἶτιον τὸ ὅποιον μὲ ὀδηγεῖ ἐδῶ βεβαίως; Τὸ μυστικὸν τοῦτο μόνον τὰ τέκνα μου τὸ γνωρίζουν, δὲν ἐπεθύμουν νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν αὐτὴν. Ἀλλὰ σεῖς ἐδείχθητε τόσον εὐγενὴς πρὸς ἐμὲ... γραῖαν γυναῖκα, ὥστε δὲν θέλω νὰ μὴ σὰς εὐχαριστήσω. Ἀκούσατε.

Ἐγεννήθην ἐν Βωβθαὶ τῷ 1770. Ἡ μήτηρ μου ἀπέθανε γεννωσά με. Ὁ πατήρ μου εὐγενὴς ἐπαρχιώτης, συνῆψε δεύτερον γάμον, ἡ δὲ μητρὶς μου κατὰ πρῶτον μὲν πολὺ μὲ περιποιεῖτο, ἀλλ' ἔπειτα, ὅτε ἀπέκτησε τέκνα, κατεγίνετο μόνον εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις.

Ἦμην ὁκτώ ἐτῶν ὅταν ἔγεινεν ὁ πατήρ μου κηδεμὼν ἀνεψιῦ τοῦ τινός, ὅστις εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν ἔλασε καὶ τὴν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του. Ὁ ἐξάδελφός μου ἦλθε νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν μας. Ἡ ὁμοιότης τῶν διαθέσεων μας, εἰδὸς τι κοινῆς εἰς ἀμφοτέρους μελαγχολίας καὶ τὸ ἀόριστον ἐκεῖνο συναίσθημα τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀπομονώσεώς μας ἐν τῷ μικρῷ ἡλικίᾳ, ταχέως μᾶς συνήνωσαν διὰ ζωηρὰς παιδικῆς ἀγάπης. Διήγομεν μᾶζι ὥσας ὥρας τῆς ἡμέρας ἄφινεν ἐλευθέρως ἢ ἄλλως ἱκανὸς παρμελουμένη ἀνατροφή μας.

Ἡ ἀθώα αὕτη σχέσις δὲν ἐφόβιζε τοὺς γονεῖς μου καὶ ὅταν ἀκόμη ἐρθάσαμεν εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν ἡ παιδικὴ σχέσις ἡδύνατο νὰ μετατραπῇ εἰς ἄλλο συναίσθημα. Εἶχον ἀποφασίσει ὅτι μετ' ὀλίγον ἐπρόκειτο ὀριστικῶς καὶ ἔσαι ν' ἀποχωρισθῶμεν.

Τῷ ὄντι, μόλις ὁ ἐξάδελφός μου ἐγένετο δεκαοκταέτης τὸν προσεκάλεσαν ὁ πατήρ μου καὶ τῷ ἀνῆγγειλεν ὅτι τὸν εἶχε κατατάξῃ ὡς ἐθελοντὴν εἰς ἕν σύμμαχον, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦνε ε-

τοιμος πρὸς ἀναχώρησιν τῇ ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Ὁ ἐξάδελφός μου ἔτρεξεν ἀμέσως νὰ μοὶ ἀναγγείλῃ τὴν λυπηρὰν εἰδήσιν. Ἐκλαύσαμεν πολὺ ζητοῦντες ἀμοιβαίως παρηγορίαν, μὲ ἡσπασθῇ καὶ μὲ προσεκάλεσε νὰ ὀρκισθῶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ μου Εὐαγγελίου ὅτι δὲν θὰ νυμφευθῶ ἄλλον, τοῦλάχιστον ἕως οὗ αὐτὸς ἤθελεν ἐπανέλθῃ. Ὁρκίσθην καὶ ἐκεῖνος ἀπῆλθε.

Πρῶταν τινὰ εἰσῆλθεν ἡ μητρὶς μου εἰς τὸ δωμάτιόν μου παρὰ τὴν συνήθειάν της· μοὶ ὤμιλησε περὶ τῆς μετρίως καταστάσεως τοῦ πατρὸς μου, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ πατήρ μου εἶχε πολὺν οἰκονομικὰ θάρρη καὶ ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἡδύνατο νὰ μοὶ δώσῃ προίτικα καὶ νὰ μὲ νυμφεύσῃ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μὲ κάμῃ μοναχήν. Τὸ μοναστήριον, προσέθηκεν, ἡρμοζε πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν εὐγενὴ μου καταγωγὴν παρὰ ἀσυμβίβαστος γάμος. Ἀλλως τε ἡ μητρὶς μου εἶχε πολλὴν σχέσιν μὲ τὴν ἡγουμένην τοῦ Μωθυϊσῶν, εἰς ἣν ἐπρόκειτο νὰ μὲ συστήσῃ εἰς τὸ μοναστήριον ἐκεῖνο θὰ διήγον ὅσον ἐνδέχεται εὐτυχῶς. Τέλος πάντων ὅτι οὕτως εἶχεν ὀρίσει ὁ πατήρ μου.

Εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα οὐδὲν εἶχον ν' ἀποκριθῶ καὶ μετὰ ὁκτὼ ἡμέρας ἤμην εἰς τὸ μοναστήριον.

Συνήθεια ἦτο ὅτε μία νέα εἰσῆρχετο εἰς τὸ μοναστήριον νὰ τῇ δίδηται κατὰ τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας της ὡς σύντροφος ἅμα καὶ ὀδηγὸς μοναχὴ τις ἐκ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἡ μοναχὴ αὕτη οὐδὲ στιγμὴν ἀφίνουσα ἀπὸ πλησίον της τὴν νεαρὰν δούκιν ἐπεφορτίζετο νὰ παραστήσῃ διὰ τῶν ὠραιότερων χρωμάτων τοῦ μοναστικοῦ βίου τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὰ πνευματικὰ θέληματα καὶ νὰ τῇ ἀποκρύψῃ συνάμα τὰς ἀκάνθους καὶ τὴν αὐστηρότητα, ἃς ὁ βίος ἐκεῖνος συνεπάγεται.

Μοὶ ἐδόθη ὡς τοιαύτη ἡ καλουμένη κατὰ τὸν μοναστικὸν τρόπον ἀδελφὴ Ῥόζα τοῦ Ἐλέους, γυνὴ καταλληλοτάτη εἰς τὸ ἐπάγγελμα, ὅπερ τῇ εἶχον ἀναθέσει. Μετ' αὐτῆς ὅλαι αἱ ἀσκήσεις τοῦ αὐστηροῦ τῶν μοναχῶν βίου ἐφαίνοντο εὐκολοί, τόσον εὐχερῶς τὰς ἐξετέλει ἡ καρδίᾳ μου! Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκονομίας, εἶχε δὲ γείνη μοναχὴ ἕνεκα πενίας. Εἶχεν ἀγγελικὴν τὴν μορφήν, ὠραίους κυανοὺς ὀφθαλμούς, γλυκυτάτους τρόπους τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ μέχρι καὶ τοῦ μέλους, ὅπερ ἀνέπεμπεν ἡ φωνή της ἥτο σύμφωνον πρὸς τὴν ψυχὴν της τὴν ἀφελῇ καὶ τρυφεράν. Καὶ ἡ κόλασις θὰ ἐφαίνετο παρὰδεισος ἐν συντροφίᾳ αὐτῆς.

Ταχέως εἴλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην μου καὶ ἐκεῖνη δὲ δὲν ἐβράδυνε νὰ μοὶ παράσῃ εἰλικρινῇ φιλίαν. Εἶμεθα ἀχώριστοι κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς τὰς βραδείας στιγμὰς, καθ' ἃς ἤμην μακρὰν της ἐσπλογιζόμεν τὸν ἐ-

ξάδελφόν μου· τί τάχα νὰ ἀπέγεινε; ἔμελλον ποτε νὰ τὸν ἐπανίδω; Ἐπειτα διέβλεπον τοῦ πατρὸς μου τὴν θέλησιν ὡς ἀνυπερβλητον κώλυμα μετὰξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἐξάδελφου μου. Περιέμενον λοιπὸν ἄνευ πολλοῦ φόβου, ἀλλ' ὅχι καὶ ἄνευ μικρὰς τινὸς λύπης τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἔμελλον νὰ ἐνδυθῶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Τοῦτο δ' ἐπρόκειτο νὰ γείνη μετὰ τρεῖς μῆνας.

Ἐσπέραν τινὰ τοῦ ἰουνίου μηνός, εἰσελθοῦσα εἰς τὸ κελλίον μου εὗρον ἐπιστολὴν ἐπὶ τῆς κλίνης μου. Ἐδίστασα κατὰ πρῶτον, ἂν ὤφειλον νὰ τὴν παραδώσω εἰς τὴν ἡγουμένην πρὸ τοῦ τὴν ἀναγνώσω, ἀλλ' ἀφοῦ παρετήρησα τὴν ἐπιγραφὴν πᾶς δισταγμὸς ἐξέλιπε. Εἶχον διακρίνει τὸ γράψιμον τοῦ ἐξάδελφου μου. Μοὶ ἔλεγεν ὅτι εἶχεν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν ἵνα παραλάβῃ μεγάλην τινα κληρονομίαν, ἣν τῷ ἀφῆκεν ὁ ἐκ μητρὸς θεὸς του καὶ ὅτι φθάσας εἰς Βωβθαὶ εἶχε μάθει τὰ κατ' ἐμὲ. Ὁ ἀπελπισμὸς τοῦ εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον· μοὶ ἐνθούμιζε τοὺς ὅρκους μου, μὲ ἰκέτευε νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείψω.

Εἶχε τὰ πάντα παρσκευάσει. Διὰ χρημάτων εἶχεν ἐξαγοράσει τινὰς ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ μοναστηρίου. Ἄν ἤθελον νὰ εὗρεθῶ τὴν ἐπομένην πέμπτην εἰς τὸν πυργίσκον ἐκεῖνον. Ὡς βλέπετε ἐδῶθεν καὶ ὅστις εἶνε ἐστραμμένος πρὸς βορρᾶν, αὐτὸς ἀνελάμβανε νὰ φέρῃ εἰς αἶσιον πέρας τὰ λοιπὰ· ὁμοῦ θὰ κατελίπομεν τὴν Γαλλίαν. Ἀλλως θὰ ἡτοκτόνει.

Ἡ ἀπειλὴ αὕτη εἶνε πάντοτε φοβερά διὰ μίαν νέαν, πολὺ δὲ πλεῖστον ἦτο φοβερά δι' ἐμὲ, ἥτις καλῶς ἐγνώριζον τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐξάδελφου μου. Ποτὲ ἄνθρωπος ὑπὸ πρῶτον καὶ ἐσκεμμένον ἐξωτερικὸν δὲν ἔκρυπεν βιαϊότερα πάθη. Ἦτο ἀναποφάσιτος εἰς τὰ μικρά, ἀκλόνητος εἰς τὰ μεγάλα. Ἄν ἀπεφάσιζε νὰ θανατωθῇ, θὰ ἐθανατώνετο βεβαίως.

Δύνασθε κάλλιστα νὰ νοήσητε πόσον ἡ ἐπιστολὴ αὕτη διετάραξε τὸ πνεῦμά μου. Διῆλθον νύκτα φοβεράν, ἀπερίγραπτον· μὲ κατέτρωγεν ἡ θερμὴ. Συνάμα ἡ καρδίᾳ μου μοὶ ἀπεκάλυψεν ἑαυτὴν ὁλόκληρον. Δὲν ἦτο συμπάθεια ἐκ παιδικῆς σχέσεως προσελθοῦσα ἐκείνη, ἣν ἡσθάνομην πρὸς αὐτὸν, ἦτο ἔρω, ἔρω διακαέστατος. Κατηρώμην καὶ τὸ μοναστήριον καὶ τοῦ πατρὸς μου τὴν βαρβαρότητα. Εὐχαρίστως δὲ θὰ ἔθραυον τὴν κεφαλὴν μου κατὰ τῶν κιγκλίδων τοῦ παρθύρου μου.

Τὸ πρῶτ', ἡ Ῥόζα εὐχερῶς διέκρινε τὴν ταράχην μου καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν. Τῇ εἰδείξα ἀπλῶς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐξάδελφου μου. Τὴν ἔσχισε διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ κινῆν. Ἐπειτα δὲ μοὶ ὑπέδειξε τὰς θρησκευτικὰς διατάξεις, τὴν ὁργὴν τοῦ πατρὸς μου, τοὺς κινδύνους, οὓς θὰ διέτρεχον παρακολουθοῦσα εἰς ξένους τόπους ἄνδρα, μὴ ὄντα σύζυγόν μου.

Τῇ ἀπήντησα ὅτι δὲν ἤθελον νὰ γείνω μονα-

χὴ, ὅτι ἄκουσαν μὲ ἐθυσίαζον, ὅτι ἡγάπων τὸν ἐξάδελφόν μου, ὅτι θὰ ἐφονεύετο καὶ ὅτι ἐγὼ ἢ θὰ ἐτρελλαινόμην ἢ θὰ ἀπέθνησκον. Ἐπειτα προσηυχῆθην ὁμοῦ καὶ ἐκλαύσαμεν πολὺ.

Τοιαύτη ἦτο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἡ θέσις μου. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἦλθε πρὸς με ἡ Ῥόζα πρῶτα. «Καὶ μὲν μου φίλη, μοὶ λέγει, βλέπω ὅτι καὶ αἱ τῆς θρησκείας ἐντολαὶ καὶ αἱ συμβουλαὶ αἱ ἰδικαὶ μοῦ εἶνε ἀνίσχυροί· ἐσυλλογίσθην ἐν πρᾶγμα, τὸ ὅποιον δύναται νὰ συμβιβάσῃ καὶ τὸν ἔρωτά σας καὶ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκον σας. Νὰ προσποιηθῇτε τὴν ἀσθενὴ καὶ νὰ μὴ τρώγητε εἰς τὸ ἐστιατόριον. Ἡ ἡγουμένη θὰ μὲ ἐρωτήσῃ τί ἔχετε· θὰ τῇ εἰπῶ ὅτι δὲν εἶνε τίποτε καὶ ὅτι ἔχετε μόνον ἀνάγκην νὰ κινήσῃτε ὀλίγον. Θὰ μοὶ δώσῃ τότε τὸ κλειδίον τοῦ κήπου, ὅπως κάμνῃ πάντοτε διὰ τὰς ἀσθενεῖς ἀδελφὰς μας.

Τὴν ἡμέραν, ὅπου σὰς ὥρισεν ὁ Κ. ἐξάδελφός σας, θὰ ἀναβῶμεν εἰς τὸν πυργίσκον, τοῦ ὁποῦ ἡ θύρα μένει πάντοτε ἀνοικτὴ· τῷ ὀμιλεῖτε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰς κιγκλίδας τοῦ μικροῦ παρθύρου, τῷ λέγετε ὅτι δὲν ἐγείνατε ἀκόμη μοναχὴ καὶ ἐν ἀνάγκῃ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ γείνητε· ἃς ἀποταθῇ εἰς τὸν πατέρα σας καὶ ἀφ' οὗ ὁ Κ. ἐξάδελφός σας εἶνε πλούσιος, ὁ πατήρ σας θὰ συναινέσῃ εἰς τὸν γάμον. Τοίoutotρόπως, προσέθηκε καταφιλοῦσά με, θὰ ἀναχωρήσητε, θὰ μὲ καταλίψετε, ἀλλ' εὐτυχὴς καὶ χωρὶς νὰ παρκαύσητε εἰς τὰ θεῖα παραγγέλματα. Τοῦτο θὰ μὲ παρηγορῇ τοῦλάχιστον.»

Τὸ σχέδιον τοῦτο τὸ ὑπηγόρευεν ἡ δυοκαίκοσάτης σύνεσις της, τὸ παρεδέχθη δὲ ὁ ἔρωτός μου.

Κατὰ τὰ προαποφασισθέντα προσεποιήθη τὴν ἀσθενή. Ἡ ἡγουμένη μᾶς ἔδωκε τὸ κλειδίον· ἐπόρευόμεθα καθ' ἐκάστην ἑσπέραν εἰς τὸν κήπον. Τὴν ὀρισμένην ἡμέραν φαντάζεσθε ποία ἦτο ἡ ἀνησυχία μας. Ἡ Ῥόζα εἶχεν οὐδὲν ἥττον πλεῖστον θάρρος· ἐγὼ ἤμην μᾶλλον νεκρά ἢ ζῶσα. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πυργίσκον, τοῦ ὁποῦ ἡ θύρα ἦτο παρὰ προσδοκίαν κλειστή, ἀλλ' ἐκεῖ πλησίον ἐρείδετο ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑψηλὴ κλίμαξ. Δὲν ἤξεύραμεν τί νὰ κάμωμεν, ὅτε ἐκεῖθεν τοῦ τοίχου ἐφάνη ὁ ἐξάδελφός μου, ἤθελε δὲ νὰ καταβῇ πρὸς ἡμᾶς. Ἐγονυπετήσαμεν ἱκετεύοντες αὐτὸν νὰ μὴ τὸ πράξῃ· τῷ εἶπομεν ὅτι θὰ μᾶς κατέστρεφεν καὶ ὅτι θὰ ἐβλαπτεν καὶ τὸν ἑαυτόν του. Ἐδέχθη ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ ν' ἀναβῶ ἐγὼ ἐπὶ τῆς κλίμακος.

Τρέμουσα ὑπήκουσα· ἀλλὰ μόλις τὸν ἐπλησίασα, μὲ ἥρπασεν ἀπὸ τοὺς βραχίονας· συγχρόνως ὁ ὑπηρέτης του ἀνέβη ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ οἱ δύο δὲ μὲ ἀνῆρπασαν βωθὴν ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ ἔως καὶ ἀπὸ ἄλλου τινὸς αἰσθήματος. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Ὀλάνδαν, ἐνθα μὲ ἐνυμφεύθη.

Ὁ γάμος ὑπῆρξε πάντοτε εὐτυχής. Ἀλλὰ

καὶ ἐν τῷ μέσω ἀκόμη τῆς πρώτης χαρᾶς, μία πικρὰ ἰδέα ἐδηλητοῦσε τὴν εὐτυχίαν μου. Τί νὰ ἀπέγεινεν ἡ Ρόζα καὶ τί φοβερόν πράγμα ἂν τυχόν ἐξελέθη ὡς συνένοχος τῆς φυγῆς μου! Αἴφνης ἡμέραν τινὰ ἔλαβον ἐπιστολὴν τῆς. Ἰδοὺ ἀντίγραφον αὐτῆς. Ἀναγνώσατέ μου τὴν καὶ πάλιν. Ἄν καὶ τὴν ἔμαθον ἀπὸ στήθους ἐπιθυμῶ πάντοτε νὰ τὴν ἀκούω.

Τότε μοὶ ἔδωκε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν, ἣτις ἔφερε τὸ ὄνομά της καὶ τὴν διεύθυνσίν της. Τῇ ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ κρατήσω τὸ ἀντίγραφον· μοὶ τὸ ἐπέτρεψε. Τὴν παραθέτω ἐνταῦθα ὅπως ἔχει, ἐν ὅλῃ τῇ ἀφελείᾳ.

Ἐν τῷ βασιλικῷ μοναστηρίῳ τοῦ Μωδουσῶν,
τῇ 20 Δεκεμβρίου 1791.

Ἀγαπητῇ μου ἀδελφῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
Λουίζα Βενεδικτίνη,

Θὰ σὰς φανῇ ἐθέλεια παράδοξον νὰ λάβητε ἐπιστολὴν ἐξ ἐμοῦ. Ἀργότερα θὰ σὰς εἶπω πῶς συνέβη τοῦτο. Ὅπουδῆποτε ὅμως καὶ ἂν τὴν ἀναγνώσῃτε παρακαλῶ τὸν Κύριον ἢ ἐπιστολὴν μου νὰ σὰς εὖρη πιστὴν εἰς τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολὰς καὶ εὐδαίμονα.

Ἐχω πολλὰ νὰ σὰς εἶπω διὰ τὴν μονὴν καὶ τὰς μοναχὰς, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑποθέτω ὅτι πρὸ πάντων θὰ ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθητε τί συνέβη μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας, ἀρχίζω ἐκείθεν.

Ὅταν ὁ Κ. ἐξάδελφός σας σὰς εἰλκυσε πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ τοίχου, ἐφοβήθη πολὺ ἐφοβήθη μήπως πέσητε καὶ κυπηθήτε διότι εἶνε πολὺ ὑψηλὸς ὁ τοίχος. Ἐπανειλημμένως σὰς ἐφώναζα, ἀλλὰ δὲν μοὶ ἀπεκρίθητε. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἤκουσα τὴν ἡμαξάν ἀναχωροῦσαν. Ἐνόησα ὅτι ἐχάθητε δι' ἐμὲ διὰ παντὸς καὶ ἐκλαυσα.

Δὲν ἤξευρα οὔτε ποῦ ἤμην οὔτε τί ἔκαμνα. Ἐνόμισα ὅμως καλὸν νὰ ἀποσύρω τὴν κλίμακα καὶ μολονότι αὕτη ἦτο πολὺ βαρυτέρα ἀπὸ ἐμὲ κατάρθωσα νὰ τὴν σύρω καὶ νὰ τὴν ῥίψω εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶνε φυτευμένα τὰ κουνουπίδια πλησίον εἰς τὴν βρύσιν. Τὸ ἔκαμα τοῦτο διὰ νὰ μὴ φανῇ ἀπὸ ποῦ ἐφύγετε, διότι ἂν σὰς ἐπαυρίσκον θὰ σὰς ἔκαμνον πολὺ δυστυχῇ. Ἐπειτα τρέχουσα σχεδὸν εἰσῆλθον διὰ τῆς κυγκλίδος τοῦ Ἀγίου Βενεδικτοῦ. Ἐφθασα ἅμα ἤρχισε νὰ σημαίνῃ ὁ ἑσπερινός.

Ἐνόμιζα πάντοτε ὅτι αἱ μοναχαὶ τοῦ νοσοκομείου εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἐπανάθησαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ἐν τῷ μοναστηρίῳ σὰς ὑπέθετον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, διότι τὴν ἐσπέραν ἐκείνην κάνουν δὲν ἐνόησε τίποτε. Ἐγὼ ἐννοεῖται δὲν ἠδυνήθη νὰ κοιμηθῶ. Ἄμα ἤκουα τὸν παραιμιρὸν κρότον ἢ εἰς τὴν αὐλὴν ἢ εἰς τῆς Κυρίας ἡγουμένης ἐνόμιζα ὅτι σὰς φέρουν ὀπίσω. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν διέταξεν ἡ Κυρία νὰ συναχθῶμεν ὅλοι εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου εἶνε πλησίον εἰς τὸ ἐστιάτοριον. Ὅτε συνήχθημεν ὅλοι

ἦλθε καὶ ἡ Κυρία. Ἐγὼ ἔθνηκα τὴν ψυχὴν μου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου διότι ἐνόμιζον ὅτι ἤγγικεν ἡ τελευταία μου ὥρα.

Ἡ Κυρία ἦτο κατὰ τὸ σύνθημα ἡσυχος· ἔκαμε τὴν προσευχὴν· εἰλθε, πνεῦμα ἄγιον. Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ προσευχή, μᾶς εἶπεν· Ἀδελφαί μου, συνιστῶ εἰς τὰς προσευχὰς σας τὴν δεσποινίδα Λουίζαν Βενεδικτίνην. Ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀξιώσῃ τοῦ σχήματος. Μᾶς ἐγκατέλειπεν. Ἄς εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν προσευχὴν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι πλέον πάσης ἄλλης προσευχῆς ὑπὲρ ὁμῶν μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι ἐκ πάσης ψυχῆς προσευχῆθησαν, διότι ὅλοι σὰς ἠγάπων καὶ ὅα ἦσαν εὐτυχῆς ἔδω. Ἀλλ' ἄλλως ἠθέλησεν ὁ Κύριος. Γεννηθῆτω τὸ θέλημά του.

Ἐπὶ ὁκτὼ ἡμέρας τίποτε νεώτερον δὲν συνέβη. Τὴν ἐνάτην ἡμέραν, ἦτο μία Τρίτη, μοὶ φαίνεται ὅτι εἶνε τώρα, μὲ ἐφώναζεν ἡ Κυρία. Ἐπειδὴ ἡ Κυρία πολὺ μὲ ἠγάπα καὶ μὲ ἐζήτησε συχνὰ ἡλπίζα ὅτι δὲν θὰ ἦτο διὰ τοῦτο. Ἄμα ὅμως τὴν εἶδον ἐχάθη ἡ ἐλπίς. Ἐκάθητο εἰς τὴν μεγάλην τῆς πολλοῦραν καὶ μὲ ἐκύτταζε μὲ τὰ μαῦρά της ἐκείνα τὰ μάτια, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔκαμνον τόσον φόβον. Ἐγὼ ἔτρεμα ὥσάν τὸ φύλλον καὶ ἤμην ὠχρὰ ὥσάν τὸ βέλο μου.

Τότε μοὶ εἶπε· «Φοβεῖσθε πολὺ, δεσποινίς.» Ἄμα ἤκουσα τὸ δεσποινίς, ἔτρεμα περισσότερον ἀκόμη. «Ναί, ἐξηκολούθησε, δεσποινίς, διότι δὲν πιστεύω νὰ ἐλπίζετε ὅτι θὰ ὀνομάσω πλέον ἄδελφὴν μίαν ἄθεον ὡς σὰς.» Σὰς γράφω τὴν ἀσχημὴν ἐκείνην λέξιν διὰ τὴν ταπεινότητά μου καὶ τὴν ἄφροναν τῶν ἀμαρτιῶν μου. Δὲν ἤμπορῶ ὅμως νὰ σὰς ἐκφράσω πόσον κακὸν μοὶ ἔκαμεν ἐκείνη ἡ λέξις. Σὺ γνωρίζεις, Κύριε, ἂν Σὲ λατρεύω, ἐν τοῖς ἔργοις Σοῦ, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς Σοῦ Υἱοῦ! Δὲν ἤμποροῦσα πλέον νὰ σταθῶ εἰς τὰ πόδια μου καὶ ἐπλησίασα εἰς τὸ προσκυνητάριόν της διὰ νὰ πιασθῶ. Ἀλλ' ἐκείνη μοὶ ἐφώναζε· «μὴ ἐγγίξῃς τὸ προσκυνητάριόν μου» καὶ ἔπειτα μοὶ εἶπε· «ἐφοβεῖσθε τόσον καὶ ὅταν ἐβοήθησες τὴν δεσποινίδα Λουίζαν Βενεδικτίνην νὰ φύγῃ;» καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔδωκα ἀποκρίσιν, «ἀποκρίσου!» μοὶ ἐφώναζεν ἄγρια. Παρ' ὀλίγον νὰ πέσω. Τὸ παρετήρησε καὶ τότε κάπως μὲ πρῶτητά μοὶ εἶπεν· «ἄκουσε καὶ ἀποκρίσου χωρὶς νὰ εἴπῃς ψεύματα· ἔκαμες διόλου λόγον εἰς κανένα δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα;» Τῇ ἀπήντησα ὅτι ὄχι, ὅπως εἶνε ἡ ἀλήθεια. «Λοιπὸν, μοὶ λέγει, σοῦ ἀπαγορεύω νὰ εἴπῃς τίποτε. Ἡ ὑπόληψις τοῦ μοναστηρίου ἀπαιτεῖ νὰ μὴ γείνη διόλου λόγος, νὰ μείνῃ τὸ πρᾶγμα μυστικὸν καὶ νὰ μὴ ἔχουν νὰ λέγουν οἱ φιλόσοφοι. Ἄν ἐκβάλῃς λέξιν θὰ γνωρίσῃς εἰς τὴν ὁργὴν μου καὶ τὴν ὁργὴν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ σὲ παραδώσω.»

Ἐνόμιζα ὅτι δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο νὰ μοὶ εἴπῃ καὶ τὴν ἐχαίρεισα διὰ νὰ ἐξέλθω, ἀλλ' ἐκείνη μοὶ ἐφώναζε· «γονάτισε.» Ἐγονάτισα καὶ ἐκείνη μοὶ εἶπεν· «ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων δὲν σὲ τιμωρῶ διὰ τὸ ἀμαρτημά σου, ἀλλὰ μὴ νομίζῃς ὅτι θὰ μείνῃ ὅλως διόλου ἀτιμώρητον.»

Τῇ ἀπήντησα ὅτι ἤμην ἐτοίμη νὰ πράξω ὅ,τι μὲ διατάξει. «Καλὰ λοιπὸν, μοὶ λέγει, διὰ νὰ σὲ τιμωρῶ χωρὶς νὰ ἡξεύρῃ κανεὶς τὴν αἰτίαν, σὲ διατάττω κάθε σάββατον νὰ κάμνῃς μίαν παράβασιν τοῦ κανονισμοῦ τοῦ μοναστηρίου διὰ νὰ λαμβάνω ἀφορμὴν τιμωρίας. Ὁ κανὼν σου θὰ ἦνε νὰ πηγαίνῃς εἰς τὸ κολαστήριον ἀπὸ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἕως εἰς τὸν ἑσπερινόν.»

Παρατηρεῖτε, ἀγαπητῇ Λουίζα Βενεδικτίνη, ὅτι ἡ Κυρία ἔδειξε πολλὴν ἀγαθότητα, διότι ἐν ᾧ ἤμποροῦσε νὰ τὸ γράψῃ εἰς τὴν Ἀγιοτήτά του τὸν Πάπαν, ὁ ὁποῖος, καθὼς λέγουν, ἤμποροῦσε νὰ μὲ κάμῃ ν' ἀποθάνω, μὲ ἐτιμώρησε μόνον μὲ κολαστήριον μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα.

Νὰ σὰς εἶπω ὅμως τὴν ἀλήθειαν, τὴν πρώτην φορὰν, ὅπου ἐμβῆκα εἰς ἐκείνην τὴν κακὴν φυλακὴν, πολὺ ἐφοβήθη καὶ ἐκλαυσα, τώρα ὅμως κάπως ἐσυνήθισα· ὁ Θεὸς καὶ ἡ Παναγία μαζί σας. Ἄν εἴσθε εὐτυχῆς μὲ τὸν Κ. ἐξάδελφόν σας, ὁ ὁποῖος ἐλπίζω ὅτι εἶνε τώρα σύζυγός σας, διότι εἴσθε πολὺ φρόνιμη, δὲν μὲ μέλει νὰ τιμωροῦμαι ὀλίγον πρὸς χάριν σας. Πόσα δὲν ἔπαθεν ὁ Κύριος χάριν τῶν ἀνθρώπων!

Ἐκείνο, τὸ ὁποῖον μὲ λυπεῖ δὲν εἶνε ἡ φυλακή, ἀλλ' ὅτι ἀναγκάζομαι κάθε σάββατον νὰ κάμνω ἐν ἀμαρτημῇ. Καὶ εὐρίσκομαι καὶ στενοχωρημένην τί ἀμαρτίαν νὰ κάμω. Μίαν φορὰν κοιμῶμαι περισσότερον ἀπὸ τὴν προσδιορισμένην ὥραν, ἄλλην φορὰν γελῶ ὡς τρελλὴ εἰς τὸ πρόγευμα· ἐν σάββατον ἐκύτταξα εἰς τὸν ἀέρα τὴν στιγμὴν, ὅπου ἐξήρχετο ὁ ἱερεὺς μὲ τὰ ἄχραντα μυστήρια, Θεὸς φυλάξοι ὅμως νὰ τὰ ξανακάμω. Ἀπορῶ πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχουν κακοὶ ἄνθρωποι, νὰ κάμνουν τὸ κακόν!

Βλέπω ὅτι ἐγέμισα τὸ φύλλον καὶ δὲν θὰ ἔχω ἄλλο. Καὶ ὅμως ἔχω τόσα νὰ γράψω. Ἄν ἤρχεσθε τώρα θὰ ἐβλέπετε τὰς ἀδελφὰς πολὺ μεταβεβλημένας ἀπὸ ὅ,τι ἦσαν εἰς τὸν καιρὸν σας. Τὸ μοναστήριον εἶνε τώρα πολὺ μελαγχολικόν. Ὁ παπᾶ Βαλῶνης, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσον καλὸς ἑφυγε καὶ ὑπῆγε νὰ ταξιδεύσῃ, δὲν μένει παρὰ ὁ παπᾶ Χενέθης, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν θέλω νὰ εἴπω κακόν.

Τὰ περισσότερα κοράσια, ὅπου ἦσαν εἰς τὸ σχολεῖόν μας ἔφυγον ἐπίσης, αὐρίον ἀναχωρεῖ καὶ ἡ δεσποινὶς Μαρία. Τώρα ἐσχάτως εἶχα συνδεθῇ πολὺ μὲ τὴν Μαρίαν διότι ἔμαθα ὅτι ἦτο ὀλίγον συγγενὴς σας. Αὕτη μοὶ ὑπεσχέθη νὰ κρύψῃ τὴν ἐπιστολὴν μου καὶ νὰ σὰς τὴν γείλῃ, ὅπου εἴσθε. Ἐκείνο ὅμως, τὸ ὁποῖον θὰ σὰς λυπήσῃ εἶνε ὅτι ὁ κανὼν τοῦ μοναστηρίου δὲν

τηρεῖται τώρα τόσον ἀκριβῶς. Ἡ Κυρία πηγαίνει σχεδὸν καθ' ἡμέραν εἰς τοὺς Παρισίους. Λέγουν ὅτι ἐπειδὴ πρόκειται νὰ χαλάσουν τὰ μοναστήρια. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν μοναστήρια διὰ νὰ προσεύχονται οἱ χριστιανοί, δὲν εἶνε δὲ δυνατόν νὰ ἀφήσῃ ὁ βασιλεὺς νὰ χαλάσουν τὸ ἰδικόν μας, τὸ ὁποῖον τὸ ἔκτισεν ἡ μήτηρ τοῦ ἁγίου προγόνου του. Ἀλλοίμονον ἂν δὲν ἤμπορῶ νὰ τελειώσω ἐδῶ τὰς ἡμέρας μου! Αὐτὴν τὴν χάριν ζητῶ κάθε ἑσπέρα ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἀγγελοῦ τὸν φύλακα τῆς ψυχῆς μου καὶ πιστεύω ὅτι θὰ μὲ εἰσακούσῃ. Ἰσως μᾶς στείλουν καὶ ἄλλας μοναχὰς, διότι λέγουν ὅτι τὸ μοναστήριόν μας εἶνε πολὺ πλοῦσιον. Ἄς ἔλθουν ὅσαι θέλουν, καμμία δὲν θὰ ἀναπληρώσῃ τὴν Λουίζαν Βενεδικτίνην μου.

Χαίρετε καὶ λάβετε τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας σας εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς εἰλικρινῶς ἀγαπῶσας σας
ἀδελφῆς

ΡΟΖΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΟΥΣ.

Υ. Γ. Μὴ μοὶ γράψῃτε διόλου καὶ μὴ ζητήσῃτε νὰ μὲ ἴδῃτε, διότι μὲ καταστρέφετε.»

Ἄμα ἐτελείωσα τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ἡ κυρία μοὶ προσέθηκε τὰ ἐξῆς· «Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἡ ψυχὴ τῆς ταλαιπώρου Ρόζας μου σὰς καταδεικνύει ὀλόκληρος. Συμπαθεὲς σύμπλεγμα εἰλικρινοῦς εὐλαθείας καὶ ζωηρᾶς φιλίας. Ἡ δυστυχὴς! Δὲν θὰ ὑπέφερε τόσον εἰς τὸ κολαστήριον, ὅσον εἰς τὸ μοναστήριον, κατὰ τὰς ὥρας τοῦ περιπάτου, εἰς τὴν ἐργασίαν, παντοῦ. Δὲν ἔχετε ἰδεάν, Κύριε, τί πρᾶγμα εἶνε ἡ κακεντρέχεια τεσσαρακοντάδος μοναζουσῶν· ἐγὼ τὸ ἤξεύρω καὶ ἤξεύρω πόσοι ἀπειράκαλοι λόγοι θὰ ἐπληξάν τὰ ὧτά της καὶ πόσαι ὑβριστικαὶ ὑπόνοιαι θὰ κατεπύκρναν τὴν εὐαίσθητον καὶ εὐγενῆ της καρδίαν.

Ἀλλ' ἡ Ἐπανάστασις προὔχρει γιγαντιαίους βήμασιν· αἱ πύλαι τῆς Γαλλίας ἀνεπετάσθησαν εἰς τοὺς φυγάδας, οὗς πολιτικαὶ ἰδέαι ἢ πεποιθήσεις ὀρθοσκευτικαὶ εἶχον ἐξελάσει ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς φίλης πατρίδος. Ὁ σύζυγός μου ἠδύνατο ἀπὸ καιροῦ νὰ ἐπανέλθῃ, ἀλλὰ σπουδαῖα συμφέροντα τὸν ἐκράτουν εἰς τὴν Χάγην. Δὲν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν Γαλλίαν παρὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1791.

Εἴμεθα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου εἰς Βαλανσιέν, ὅτε εἶδον εἰς τὰς ἐφημερίδας τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως τὸ καταργοῦν πλεῖστα μοναστήρια καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ τοῦ Μωδουσῶν.

Ἐσπευσα ἐκεῖ ἵνα ἴδω τὴν Ρόζαν καὶ τῇ προσφέρω ἐν τῷ κόσμῳ, ὃν ἐμελλε νὰ ἐπανίδῃ, τὸ στήριγμα φιλίας, ἢν τόσον ἀκριβὰ εἶχε πληρώσει. Τῇ 13 Ὀκτωβρίου ἤμην εἰς Μωδουσῶν.

Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ σὰς περιγράψω ὑπὸ τίνος ὀδυνηροῦ συναισθήματος κατελήφθη ἐπαναβλέπουσα τοῦ γηραιοῦ μοναστηρίου τὰς πύλας, αἵτινες ἐπὶ τοσοῦς αἰῶνας τετειχισμέναι, ἠνοί-

γοντο εἰς τὸν βουλόμενον, τὴν ἐκκλησίαν ἐρη-
μωθεῖσαν, τοὺς τῆς σιληθέντας καὶ τὰ ὅσα
βεβηλωθέντα. Φεῦ! Θέαμα φοικτότερον ἐστὶ
μελλον νὰ ἴδω.

Ἡρώτησα τί ἔγειναν αἱ μοναχαὶ καὶ μοι ἀ-
πήντησαν ὅτι μόνη ἡ ἐπὶ τοῦ στροφείου ὑπη-
ρέτρια ἠδύνατο νὰ με πληροφορήσῃ. Ἡ ὑπηρε-
τρια αὕτη κατεῖχε τῆς ἡγουμένης τὰ δωμάτια.
Ἀνέβην μετὰ σπουδῆς.

Ἡ γυνὴ αὕτη με ἀνεγνώρισεν ἐν τῷ ἔμῳ.

— Τί ἔγεινε, τῇ λέγω, ἡ ἀδελφὴ Ῥόζα τοῦ
Ἑλέους;

Ἀκούσασα τὸ ὄνομα τοῦτο, ὠχρίασεν, ἤρχισε
νὰ τρέμῃ καὶ χωρὶς νὰ μοι ἀπαντήσῃ ἤναψε κη-
ρίον καὶ ἐζήτησε τὰ κλειδιά.

— Πρὸς Θεοῦ, τῇ λέγω, ποῦ εἶνε ἡ Ῥόζα;
ἀπέθανεν;

— Ἀχ! Κυρία μου, ἔλθετε, ἔλθετε ταχέως,
τὴν ἐλησμόνησαν.

— Ποῦ τὴν ἐλησμόνησαν;

— Εἰς τὸ κολαστήριον, ὅπου τὴν ἐκλείσαν
τὴν Κυριακὴν, πρὶν ἢ φθάσωσιν αἱ ἀρχαί.

— Τὴν Κυριακὴν! καὶ σήμερον εἶνε σάββα-
τον!

Ἐν μιᾷ στιγμῇ κατέβημεν εἰς τὸ κολαστή-
ριον· ἀλλὰ, Κύριέ μου, τί φοβερὸν θέαμα καὶ
πῶς δὲν ἔμεινα νεκρά!

Ἡ δυστυχὴς εἶχεν ἀποθάνει ἐκ τῆς πείνης,
ὕπῃρχον δὲ προφανῆ τεκμήρια ὅτι ὑπῆρξε σκλη-
ρὰ ἡ ἀγωνία τῆς. Τὰ ἐνδύματά τῆς ἦτο κατε-
σχισμένα, κατεσπασμένος δ' ἐσταυρωμένος τῆς
καὶ ἐκεῖν ἔκειτο χαμαί.

Τὴν ἤγειρον ἦτο νεκρά. Ἡ δεξιὰ τῆς χεὶρ
εἶχε κατασχίσαι τὰ στήθη τῆς, τὰ λευκά τῆς
δόντια, καταφανῆ ἕνεκα τῆς συστολῆς τῶν
χειλέων τῆς, ἦσαν ἐμπηγμένα εἰς τὸν ἀριστερόν
τῆς βραχίονα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς μεγάλοι καὶ ἀκίνητοι με ἡ-
τένιζον.

Φοβερά συνάντησις! ἔπεσα χαμαὶ κρατοῦσα
αὐτὴν ἡγκαλισμένην. Δὲν ἠδυνάμην νὰ τὴν ἀ-
φῶσω. Εἶχα χάσει τὰς αἰσθήσεις καὶ τῇ ἐπαύ-
ριον, ὅτε συνῆλθον εἰς ἐμαυτὴν, εἶχεν ἔλθει ὁ
σὺζύγός μου, ὅστις καὶ με ἀπεμάκρυνεν ἐ-
κείθεν.

Αὐτὸς, Κύριε, εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν καθ' ἕνατον
ἔτος τῇ 43 Ὀκτωβρίου ἐρχομαι ἐδῶ. Ἐρχομαι
νὰ ζητήσω συγχώρησιν ἀπὸ τὴν Ῥόζαν, ἥτις ἐ-
μαρτύρησε δι' ἐμὲ. Ἀλλ' ὅχι, εἶμαι βεβαία, ἐν
τῷ μέσῳ τῶν βασάνων τῆς δὲν με κατηράσθη.
Ἐρχομαι διὰ νὰ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ μὰς ἐ-
νώσῃ ἐν τῇ αἰωνιότητι. . . .

Μόλις εἶπεν ἡ κυρία τὰς λέξεις ταύτας, τῇ ἀ-
νήγγειλαν ὅτι περιμένει ἡ ἁμαξά. Τῇ προσήνεγ-
κον τὸν βραχίονα καὶ ὅτε ἀνέβη εἰς τὴν ἁμαξάν
τῆς, «Κύριε, μοι λέγει, ἀνάγκη, πιστεύω, δὲν
εἶνε νὰ σὰς συστήσω νὰ μὴ εἴπητε οὔτε τὸ ὄ-

νομά μου, οὔτε τὴν διήγησιν ταύτην εἰς κανένα,
ἐν ὅσῳ ζῶ.»

Ἐμαθον ὅτι ἀπὸ τινων ἡμερῶν ἡ Κυρία Λουί-
ζα Βενεδικτίνη δὲ Σαλὶν Σιμὼν ἀπέθανε.

[Etienne Bequet].

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

[22 Ἀπριλίου 1827].

Ἐμαθόμεν ἐν Τροιζίνι τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν
τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη τὴν ἡμέραν τοῦ
Ἀγίου Γεωργίου, μετὰ δὲ εὐθυμίας, ὅτε συνελ-
θόντες ἐωρτάζομεν πανηγυρικῶς καὶ μετὰ τι-
νος μεγαλοπρεπείας τὸν προστάτην ἐκείνου, ἀπὸ
τῆς εὐδοκίᾶς τῶν ἀγώνων οὗ τινος ἐκρέματο ἡ
Ἑλλάς. Ὡς οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι προσφι-
λοὺς ψυχρῶς ἀκούοντες, ἰστάμενοι παρὰ τὴν κλί-
νην τοῦ ἀσθενοῦς, προσηλθούσι τὸ βλέμμα ἐπὶ
τὸν ἱατρὸν, ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου προσδοκῶντες
βοήθειαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς περικυκλῶντες τὸν
κράββατον τῆς ἀποκαμνούσης πατρίδος, ἡτενί-
ζομεν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, ὡς πρὸς τὴν ἱερὰν
αὐτῆς ἄγκυραν. Πᾶσα ἄρα ἀπόδειξις τῆς πεποι-
θήσεως ταύτης καὶ πᾶν τεκμήριον ἀγάπης πρὸς
τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐ-
νομίζοντο παρὰ πάντων ὡς τις ἐνίσχυσις τῶν
πόνων τοῦ μεγάλου ἐκείνου στρατιώτου. Τοιοῦ-
τον σκοπὸν εἶχε καὶ τῆς ὁμάδος ἡμῶν ἡ συνευ-
θυμία.

Ὑπεκρύπτετο δὲ καὶ ἕτερός τις, ἦττον μὲν τοῦ
πρώτου εὐγενῆς, ἐξ ἀνάγκης ὅμως ἐγγύτερος τὴν
ὥραν ἐκείνην πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπαρξίν, ὁ ἐξῆς·
ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Ἀμυρᾶς,
πάντες σχεδὸν ἐτρεφόμεθα τρώγοντες ἄρτον ξη-
ρὸν, καὶ τοῦτον δσάκις ἠμποροῦμεν, καὶ κυάμους
ὠμούς ἐκ τῆς παρακειμένης πατρίδος τοῦ Ἀμ-
μαλᾶ, ἢ ἡ μεγαλοδορία τῆς Συνελεύσεως, ὑπο-
σχεθεῖσα ἀποζημιώσιν πρὸς τοὺς ἰδιοκτήτας, ἀ-
φῆκεν ἐλευθεραν. Ἡ τεσσαρακονθήμερος δὲ αὐ-
τὴ κυανοφάνεια εἶχεν ἀπεξηλώσῃ τοὺς καὶ πρό-
τερον ἐξηλωμένους στομάχους τῶν φιλοσοφούν-
των περὶ συντάγματος.

Εἰς τί δὲ συνίστατο ἡ λαμπρότης τῆς εὐω-
χίας;

Πρώτον μὲν ἐξεγερόντες ὄρθιοι παρέστημεν
εἰς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν ἐν τῷ ἀγροτικῷ ναῷ
τοῦ χωριδίου· συμπαρίσταντο δὲ καὶ πάντες οἱ
πληρεξούσιοι καὶ οἱ ἐγγόριοι. Καὶ ὅτε ὁ λευ-
χείμων λεβίτης, φέρων εὐλαβῶς τὰ Ἅγια, ἔστη
ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνυψώσας πρὸς οὐ-
ρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψήθη ὑπὲρ τῶν κατὰ
ξηρὰν καὶ θάλασσαν μαχομένων, ἡ μήπω κεκημη-
κυῖα ὁρασίς μου εἶδε καταρρέοντα τὰ δάκρυα
τοῦ περιεστώτος λαοῦ, καὶ τὰς ἀκοάς μου προ-
σέβαλεν ὁ ἐκ τοῦ γυναικωνίτου κοπετός· διότι,
τὴν ὥραν ἐκείνην, πατρίδα, γονεῖς, ἀδελφοὺς,
σὺζύγους, τέκνα, πάντα τὰ φίλτατα τῆς
καρδίας ἡμῶν ἐβλέπομεν κρεμνόμενα εἰς χεῖ-

λος ἀθύσσου, καὶ μόνον ἐκείνον οὐτινος τὸ σῶ-
μα καὶ τὸ αἷμα ἐβάσταζεν ὁ γέρον ἱερεὺς, ἰ-
σχύοντα νὰ σώσῃ αὐτά.

Ὅτε δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας
ἐξελθόντες προσηγορεύομεν ἀλλήλους, εὐχόμενοι
νὰ εἰσάκουσθῃ ὅσον τάχιον ἡ τελευταία αὕτη
δέησις τοῦ μυσταγωγοῦ, «Εὐλογία Κυρίου καὶ
ἐλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς», παιδρότης ἄφατος περιε-
χύθη εἰς τὰ πρόσωπα τῶν παρευστώτων· ἐνόμι-
ζες ὅτι τῶντι ἡλέησε τὴν Ἑλλάδα ὁ Θεός.
Τοιαύτη ἡ παραμυθία, ἢ ὡς βάλσαμον ἐπι-
χέει εἰς τὰς συντετριμμένας καρδίας ἡ ἐκκλη-
σία. Τὸ θυσιαστήριον, αἱ εἰκόνες, τὰ θεῖα λό-
για, τὸ ὑπερφύες τῆς τελετῆς, ἡ πέριξ σιωπὴ,
ὡς καὶ ἡ εὐωδία τοῦ ναοῦ, ἀποσπῶσιν ἀπὸ τῶν
ἐπιγείων τὸν νοῦν, καὶ ἀνάγουσι μετάρσιον εἰς
κόσμον ἐλπίδος, πίστεως καὶ ζωῆς. Ὁ φόβος
ἐκλείπει τότε, διότι ἡ ἀήττητος χεὶρ τοῦ Παν-
τοκράτορος ἀντιλαμβάνεται τῶν φοβουμένων,
καὶ ἡ πυρίνη ῥομφαία τοῦ Ἀρχαγγέλου φαίνε-
ται διώκουσα μακρὰν τὸν ἐχθρόν.

Οὕτω καὶ ὅταν μακρὰν τῆς πατρίδος, μα-
κρὰν τοῦ ζωογόνου θάλαππος τῆς μητρικῆς ἀγ-
κάλης, περιφερόμενος μετὰ δὲ ξένων, εἰσέρχῃ
εἰς ἐκκλησίαν, ἀνεκλάλητος παραμυθία κατακη-
λεῖ τὴν καρδίαν σου, διότι ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ
ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, δὲν εἶσαι πλέον ξένος.

Μετὰ δὲ τὴν λειτουργίαν συνελθόντες ἀνέβη-
μεν εἰς θέσιν, ἣν εἶχομεν ἐκλέξει τὴν προτερίαν
ἵνα συνευφρανθῶμεν, ὑπεράνω τοῦ χωριδίου, παρὰ
τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους, σκιαζο-
μένην οὐχὶ ὑπὸ δένδρων, ἀλλ' ὑπὸ βράχου ἀπο-
τόμου καὶ ἀποτόμως προκύπτοντος. Καὶ ἐν-
ταῦθα συναθροισθέντες, δέκα ἡ δώδεκα, συνε-
σκευάζομεν τὴν τράπεζαν ὑποσυρίζοντες καὶ χα-
ριεντιζόμενοι, ἐνῶ ἡ κνίσσα τοῦ ὀπτιμένου ὀ-
βελίου ἀμνοῦ.

«οὐρανὸν ἔχει ἐλίσσομένην περὶ καπνῶ»
καὶ διωκομένη ἀπ' αὐρᾶς ζεφυριτίδος, ἐκνίζε
τοὺς λαιμαργοῦντας ὁσφραντῆρας ἡμῶν, οὐχὶ
τεσσαρακονθήμερον ἀλλ' ἐτήσιον διερχομένους
τὸ τῆς νηστείας πέλαγος.

Ὅποια δὲ ἡ τράπεζα καὶ τίνα τὰ παρατε-
θέντα;

Τράπεζα μὲν ἦτο ὁ θαλερὸς τάπης τῆς Δῆ-
μητρος ἐφ' οὗ κατακλιθέντες διεσταυρώσαμεν
τοὺς πόδας, τρυβλία δὲ, φύλλα χλοερὰ ἀπὸ τῶν
παραφυομένων δενδρίων καὶ θάμνων, μάχαιραι
καὶ περόναι τὰ δέκα δάκτυλα ἐκάστου, καὶ σι-
τία ὁ μωσχοβόλος ὀβελίας, καὶ εὐρὺς κλάδος δρυ-
γάλακτος. Συμπαρέκειτο δὲ καὶ ῥητινίτης,

«ἡδὺς, ἀκηράσιος, θεῖον ποτὸν»,
πρὸ πάντων ἀφθονός, διότι ὁ δωρήσας αὐτὸν
συμπότης, γῶλός μὲν τὸν πόδα, ἀρτίους ὅμως
φιλὼν τοὺς βακχείους καὶ ὑποβακχείους πόδας
τῶν στίχων, δι' ὧν κατεπόντιζε τὰς ταλαιπώ-
ρους ἀκοάς τῶν ἀκροατῶν, ἀνεφώνει συχνὰ πυ-

κνά, ἀνὰ πᾶν νέον ἀναγκράγισμα, «οἶνον μὴ
παρέοντος ἀτερπέα δειπνα τραπέζης.» Ὁνομά-
σαμεν δὲ καὶ συμποσίαρχον πρὶν ἢ καθήσωμεν.
Καὶ ἐπειδὴ ἔτυχε ν' ἀγαπῶμεν πάντες οἱ συνε-
στιώμενοι τὴν πειθαρχίαν, ἔπεσαν ὁ κληρὸς ἐπὶ
ἄνδρα, «ἀβασκάντως βίνα τρίπηχυν ἔχοντα»,
κατὰ τὸν ἐπιγραμματοποιόν, ἥς ὁ κωδωνόκρο-
τος ῥόγχος ἐκάλει τοὺς ἀτακτοῦντας εἰς εὐτα-
ξίαν.

Μόλις δ' ἐσφραγίσθημεν, ὡς ἔθος, διὰ τοῦ ση-
μεῖου τοῦ σταυροῦ, καὶ ἰδοὺ σπεύδων ὁ φουστα-
νελλοφόρος ὀπτανεὺς παρέθηκε τὸν ἐβελόν. Γο-
νυπετήσας δὲ καὶ κυρτωθεὶς ἐπ' αὐτοῦ, διέτεμνε
τὸ ἀρνίον διὰ τῶν δακτύλων ἀντὶ κοπίδος, καὶ
ἔλειγεν δσάκις ἐκκίοντο, ἢ συνέθλιβε τὸν λοβὸν
τοῦ δεξιοῦ ὤτιου. Ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας ἀπέ-
ματτε πολλάκις διὰ τῆς φουστάνελλας, ἥς αἱ
παρυφαί, Κύριος οἶδε, πόσα ἐκρυπτον στίφη ἀ-
ναμμάτων ζωφίων, τῶν ἀναποσπάστων τού-
των συντρόφων τῶν Ἑλλήνων ἐφ' ὅλου τοῦ ἀ-
γῶνος.

Ἡμεῖς δὲ τανύσαντες τὰ ὄμματα ἐτηλεσκο-
ποῦμεν βουλιμιῶντες τὰ κοπτόμενα, ἔως οὗ, ὑ-
ποσημῆναντος τοῦ συμποσιάρχου τὸ εἰς ἔφοδον,
ὠρμήσαμεν ὡς ἐπὶ μάχην καρτεράν ἐπ' αὐτά.
Καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν δὲν ἤκουες, ἀντὶ δούπου
ἀσπίδων, καὶ ἀλαλαγμῶν, καὶ παιάνων, εἰμὴ
ὀδόντων πάταγον, καὶ βωθόνων μυχισμῶν,
καὶ χειλέων κελάδημα· οὐδ' ἔβλεπες εἰμὴ χεῖ-
ρας δι' ἡλεκτρικῆς δυνάμεως κινουμένας, καὶ
μεταφερούσας εἰς τὰ στόματα χαρὰς εὐαγγέ-
λια, πλουσιοπάροχα λέγω κρέατος καὶ ἄρτου
τεμάχια.

Μετὰ τὴν πρώτην δὲ ταύτην ἀκατάσχετον
ἔφοδον, ὁ συμποσίαρχος ἀνακύψας, προσέταξεν
ἀνακωχὴν καὶ σπονδὰς πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῆς.
Ὁ δὲ παῖς ὑπακούων εἰς τὸ πρόσταγμα, περιέ-
φερε κύκλῳ μεσόμφολον βομβυλίδν, ὃν λαβόν-
τες ἕκαστος κατὰ σειρὰν καὶ εὐχνηθέντες Κα-
λὴν ἐλευθερίαν, ἀνεπαργάρισαν βλέποντες πρὸς
οὐρανόν. Τινὲς δὲ καὶ ἐκυλικηγόρησαν πρὸ τῆς
φιλοτησίας, ἀξιοῦντες ὁμόνοιαν, ἥς ἄνευ, ἔλεγον,
ἀδύνατον νὰ εὐδωθῇ ὁ ἀγών. Καὶ τραπέντες
ἐκ νέου ἐπὶ τὸν ἀμνὸν ἐθοινησάμεθα, ὡς ἐθου-
νήσατο τὰ τέκνα τοῦ ἀλώπεκος ὁ ἀετὸς τοῦ
μύθου, πᾶσας τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ πολλάκις
γεμίσαντες ἐκένωσαν οἱ φίλοινοι τὸν βομβυλίδν.
Μεταβαλόντες δὲ εἰς μιστύλην, δι' ἑλλειψιν κο-
χλιαρίων, τὸν ἄρτον ἡμῶν ἐμιστυλῆσάμεθα ἁμι-
νοῖν χερσὶν, οὐχὶ τῶν δημοσίων, ὡς θὰ ἔλεγεν
ὁ Ἀριστοφάνης διὰ τινος τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ
τοῦ περιεχομένου τοῦ κάδου. Καὶ οὕτω χορτα-
σθέντες ἐπεδόθημεν εἰς ψαλμούς, παιανίσαντες
κατὰ σειρὰν ὁ μὲν τὸ Λαμπρὸν Ἑλλῆας, ὁ δὲ τὸ
Τὶ καρτερεῖτε, ὁ τρίτος τὸ Ἑλλήνες συμπα-
τριῶται, καὶ ἄλλος ἄλλος, ἐκ τῶν πολλῶν ᾠ-
σμάτων ἃ τίνα οὐδεὶς μὲν σήμερον ἐνθυμεῖται,

συνέττατε δὲ τότε ὁ ἐνθουσιασμός. Ἀλλὰ καὶ ἀντακλιθέντες ἐμουσικευόμεθα, ἕως οὗ καθισθέντες τοῦ ὑπνου ἐπὶ τὰ βλέφαρα ἡμῶν, αἱ φωναὶ ἐγένοντο μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀσθενέστεραι καὶ ἐπὶ τέλους ἐξέπνευσαν.

Ὅποια ἄρα ὄνειρα ἐπεσκέφθησαν ἡμᾶς ἀγνοῶ. Ἐνθυμούμαι μόνον ὅτι μόλις ἀφυπνίσθημεν, καὶ ἄγγελος μελανοπτέρυξ, ἑλθὼν μετὰ σπουδῆς, ἐκόμισε τὴν τρομερὰν ἀγγελίαν ὅτι ἐφρονέθη ὁ Καραϊσκάκης. Ἡμεῖς ὅμως, τοσαύτην πεποίθησιν εἶχμεν ὅτι ὁ περὶ τὰς Ἀθήνας στρατάρχης ἦν τὸ τελευταῖον ὄργανον τῆς Θεῆας Προνοίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἐδισταζόμεν νὰ πιστεύσωμεν τὴν ἀπιστίαν εἰδῆσιν. Ἀλλ' ὅτε καταβαίνοντες δρομαῖοι πρὸς τὸ χωρίον εἶδομεν σεσωρευμένους καὶ δακρύοντας πληρεξουσίου καὶ λαόν, ἐξέλιπε πᾶς δισταγμός. Καὶ ὅτε ἐξεγερθέντες τὴν ἐπιούσαν συνεβρέσαμεν οἱ μὲν εἰς τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως, οἱ δὲ εἰς τοῦ στρατάρχου τῆς Πελοποννήσου ζητοῦντες παρηγορίαν, ἢ ἀλλοίωσιν τῶν προσώπων ἐμπαύσει ὅτι πάντες διήλθον τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦντες καὶ ὀδυρόμενοι. Οὐδεὶς ἤνοιγε τὰ χεῖλη, οὐδεὶς εὗρισκε λόγους ἵνα ἐρμηνεύσῃ τὸ ἄλλος τῆς καρδίας αὐτοῦ, οὐδεὶς εἶχεν ἰδέαν τί ἐπρεπε νὰ γίνῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου στρατηγού. Ἡ σιωπὴ ἦτο βαθυτάτη καὶ πένθιμος ὅτε ὁ Κολοκοτρώνης, λύσας πρῶτος αὐτὴν εἶπεν· «Ὁ χαμὸς, ἀδελφίκα, εἶναι μεγάλος· ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι μεγαλότερος.»

Καὶ μετ' ὀλίγον καταβαίνοντες ἄλλοι πρὸς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πόρου παραλίαν, ἵνα παρασταθῶμεν εἰς τὴν κηδείαν τὴν παρασκευασθεῖσαν κατ' ἐντολὴν τῆς Συνελεύσεως ὑπὸ τῆς Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ καταβαίνοντες ἐποιοῦμεθα λόγον, ὡς οἱ περὶ τὴν κλίνην τοῦ Περικλέους, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πεσόντος, καὶ ἀναμετροῦμεν τὸ πλῆθος τῶν τροπαίων. Ἐνθυμήθητι, ἔλεγεν οὗτος, ὅτι μόλις διακοσίους στρατιώτας ἔχων ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Στερεᾶς, κατήρτισεν ἐντὸς ὀλίγου πολυάριθμον στρατιάν. Ἥμην παρὼν, ἔλεγεν ἕτερος, ἐν Ἐλευσίνι, ὅτε μαθόντες οἱ στρατιῶται τὴν ἔλευσιν τοῦ Κίουταχῆ, ἤρχισαν νὰ λειποτακτῶσι, καὶ παρεκίνουν καὶ αὐτὸν νὰ φύγῃ· οὗτος ὅμως ἀγανακτῆσας, «Ὑπάγετε ὅπου θέλετε, ἀνέκραξεν, ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἀφίνει τὴν θέσιν του. Καὶ ὅταν σὰς ἐρωτήσουν τί ἐκάμετε τὸν ἀρχηγόν σας, μὴ δυσκολευθῆτε ν' ἀποκριθῆτε ὅτι τὸν παρεδόσαμεν εἰς τὸν ἐχθρόν, διότι δὲν συγκατένευσε νὰ λειποτακτῇ.» Ἄλλος δὲ πάλιν ἐξύμνει τὴν τάξιν καὶ τὴν περὶ τὴν Ἀττικὴν στρατόπεδον, λέγων συνεχῶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν· «Ἐάν φερόμεθα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων χειρότερα καὶ τοῦ ἐχθροῦ, πῶς θέλετε νὰ λάβωσι τὰ ὕπλα;» Ἄλλοι ἐξίστο-

ρουν τὴν περὶ Ἀράχωβαν ἐνδοξὸν μάχην καὶ τὸ ἀνεγερθὲν τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων, ἄλλοι τὴν τῶν Σαλῶνων καὶ τοῦ Διστόμου, καὶ ἄλλοι τὸ ἐπίμονον καὶ στρατηγικόν, πρὸς τοῦτοισι δὲ καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν πραότητα τοῦ ἀνδρός, ὃς ἐν πράγμασι πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀπεχθραίους, ταῖς μετὰ Σουλιωτῶν ἰδίως, ἐτήρησε.

Καὶ τοιαῦτα μνημόσυνα ἐπαναλαμβάνοντες ἐψυχαγωγούμεθα ἕως οὗ ἤλθομεν εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς ἐφαλλον τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Καὶ ὅτε ὁ ῥήτωρ τοῦ ἀγῶνος ἀναβὰς χλοερὸν γήλοφον παρέστησε τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας, ὅτε ἀνέμνησε πρὸς ἡμᾶς ὅτι «ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Μακρονόρου καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἕως εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀττικῆς, φῶς ἐλευθερίας καὶ δόξης ἐχύθη εἰς τὴν χώραν ταύτην, δούλην καὶ σκοτεινὴν οὖσαν, διὰ μόννης τῆς ἰσχυρῆς τοῦ Καραϊσκάκη δεξιᾶς», φωνὴ γοερὰ, φωνὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀντηχήσασα κατὰ τὴν τριζυγίαν ἀκτὴν, συνανειμίγη μετὰ τῶν ὀδυρμῶν τῶν ἀπέναντι κατοίκων τοῦ Πόρου, καὶ οὐδεὶς συγκατένευε νὰ παρηγορηθῇ, προαισθανόμενος ἴσως τὴν προσεχῆ κατὰ τὸ Φάληρον συμφορὰν.

Η ΝΟΗΣΙΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ἀνταντιρρήτως ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ ὑπέρτατον τῶν ζώων ἅτε ἀποτελῶν τὸ ἔσχατον καὶ ὑψιστον τῆς ὀργανικῆς ζωῆς σημεῖον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον ἐν τῇ φυσικῇ κλίμακι νὰ εὕρῃ τις τηλικαύτην μεταξὺ δύο ὄντων διαφορὰν, ὅσην μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἀπ' ἑτέρου. Τὰ μεταχειρίζεται ὁ ἄνθρωπος τὰ ζῶα ὡς χρήσιμα εἰς τὸν βίον του ἢ τὰ καταδιώκει ὡς βλαβερὰ, τὰ κατατάσσει εἰς τάξεις ἐπιστημονικὰς ἵνα εὐχερέστερον μελετήσῃ ἐπ' αὐτῶν καὶ διῶχῃ τὸν ὀργανισμόν αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ προσελκύεται πρὸς αὐτὰ διὰ συμπαιδείας, ἢ γεννᾷ ἢ ἐπὶ πολλὴν χροὸν μετ' αὐτῶν συμβίωσις. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ὑπάρχει μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ζώων συνεννοήσεως τρόπος, ἐγένετο χρεῖα νὰ εὕρῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ μέσον ἵνα συγκοινωνῇ πρὸς τὰ ὄντα τὰ ὑποδεέστερα. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ὀλίγον προσέσχον τὸν νοῦν οἱ ζωολογοῦντες· διότι οὗτοι φροντίζουσι μᾶλλον περὶ τοῦ κρανίου τοῦ ἐλέφαντος ἢ τῶν πτερυγῶν τοῦ πτηνοῦ ἢ τῆς σπονδυλικῆς στήλης τῶν ἰχθύων παρὰ περὶ τῆς νοήσεως καὶ τῶν στοιχειωδῶν ὅπως συναισθημάτων τοῦ ἀλόγου ζώου. Καὶ ὅμως εἶνε ταῦτα πολὺ ἱκανώτερα ἢ ὅσον κοινῶς νομίζεται εἰς τὸ νὰ κατανοήσωσι τὴν ἀνθρωπίνην φωνήν. Οἱ Ἰνδοὶ ὁμιλοῦσι πρὸς τοὺς ἐλέφαντας καὶ οἱ ἐλέφαντες ἐννοοῦσι τοὺς Ἰνδοὺς, δι' ὠρισμένων δὲ φωνῶν διευθύνουσι τὰς καμήλους οἱ Ἀραβες. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης, ἐξ ἧς ἠντλήθησαν τὰ ὀλίγα ταῦτα, διηγεί-

1. Ἰστορεῖ καὶ ἀναμνηστικὰς, ὑπὸ Ν. Δρακούμη.

ται ὅτι οἱ συνοδοιπόροι του ἐν τῇ ἐρήμῳ ἤρεσκοντο ἀκούοντας τὰς ὑπὸ τῶν ἀγωγατῶν γινόμενας εἰς τὰς καμήλους τῶν παρατηρήσεις. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐξηκολούθει γινόμενον ἐπὶ τινὰ χρόνον, τὰ ζῶα ἐπὶ τέλους κατενόουν πολὺς βραχείας παραινέσεις. «Ἀπὸ τίνος χρόνου, προσθέτει, βλέπων εἰς τὸ Βαρνούμειον μουσεῖον ἵπποπόταμόν τινα κατηφῆ καὶ μελαγχολικόν, ἀπεφάσισα νὰ τῷ ἀποτείνω λέξεις τινὰς ἀγγλιστί· ἀλλ' αὐτὸς δὲν κατεδέχθη νὰ ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐπορεύθη ἔπειτα εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τοῦ κλωθοῦ καὶ φωνάζω ἀραβιστί· «σὲ γνωρίζω, ἔρχου πρὸς με.» Ἀμέσως τὸ παχύδερμον ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ προσελθὼν ἀκούμνησε βαρέως ἐπὶ τῶν σιδηρῶν κιγκλίδων τοῦ κλωθοῦ καὶ μετὰ χαρᾶς με παρετήρει τύποντα αὐτὸ φιλικῶς διὰ τῆς χειρὸς.»

Πολλὴν ἐμποιεῖ αἴσθησιν ἡ ἀπερίγραπτος ἐντύπωσις ἡ διαφανομένη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ κυνὸς τοῦ κατνοοῦντος μὲν τί τῷ λέγουσιν μὴ δυναμένου δὲ νὰ ἀποκριθῇ· λέγεται κοινῶς ὅτι τὸ ζῶον δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὸ σταθερὸν βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε καθαρὰ δεισιδαιμονία. Ὁ εὐφυὴς κύων ἢ ὁ ἵππος ὅχι μόνον ὑπομένουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιζητοῦσι τὸ βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου. Τῶν ἀγρίων μόνον θηρίων τὸ βλέμμα εἶνε ἐκ φυσικῆς συνθηκῆς ἀεικίνητον, ἀλλὰ τοιοῦτον εἶνε καὶ τῶν ἀγρίων ἀνθρώπων τὸ βλέμμα. Οἱ αἰλουροὶ, τὰ πτηνὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ζῶα ἐπιζητοῦσι τὸ φιλικὸν βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν τὸ ἀποφεύγουσι. Πιθανὸν τίγρις νὰ ἐφοβήθη τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα, ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι τοῦτο προῆλθε μᾶλλον ἐκ τῆς ἐκπλήξεως τῆς ἐπελθούσης εἰς τὸ θηρίον ἕνεκα τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου μᾶλλον, ἀήθους ὄντος εἰς αὐτὸ, ἢ ἐκ φόβου ἕνεκα μόνου τοῦ βλέμματός.

Ὀλίγοι ἠξεύρουσιν ὁποῖαν ἐντύπωσιν ἐμποιοῦσι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγριωτάτου κυνὸς οἱ ἡμεροὶ τοῦ ἀνθρώπου λόγοι. Διακεκριμένος ἄγγλος ποιητὴς μοι διηγέθη ὅτι ὅτε ποτὲ περὶδιὰβάζε μετὰ τίνος ἱερέως διήλθε πρὸ τοῦ οἰκίσκου φοβεροῦ μολοσσοῦ, ὃν ἡ ἄλυσις εἶχε καταντήσῃ σχεδὸν μανιώδη. Ὁ κύων ἅμα εἶδε τοὺς δύο συνοδοιπόρους ὥρμησε κατ' αὐτῶν. Ἡ ἄλυσις δὲν παρῆγεν ἱκανὴν ἐγγύησιν καὶ ὁ ποιητὴς ἦτο ἔτοιμος νὰ τὰ μαζεύσῃ, ὅτε ὁ ἱερεὺς λαμβάνων αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς, τῷ εἶπεν·

— Ἀφῆσέ με, θὰ ἴδῃς πῶς θὰ τὸν ἡσυχάσω.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἱερεὺς ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν κύνα, ὅστις ἴστατο ὀρθίως καὶ στηριζόμενος μόνον ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Ἐχασκε τὸ στόμα του καὶ ἐσπινθηροβόλουν οἱ ὀφθαλμοὶ του. Ὁ ἱερεὺς ὑψὼν τὴν χεῖρα εἶπε μετὰ πραότητος πρὸς αὐτόν.

— Ἐχεις ἄδικον, ἡπατήθης· εἴσελθε εἰς τὸν οἰκίσκον σου.

Ὁ κύων κατεβίβασε τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ γαυγίζῃ· ὁ ἱερεὺς ἐπανέλαβε τὰ λόγια ἐκεῖνα, προχωρῶν ἐφ' ὅσον ἀπεμακρύνετο ὁ κύων. Ἐξηκολούθει δὲ νὰ ἐπιπλήττῃ τὸν κύνα ὡς θὰ ἐπέπληττεν ἄνθρωπον, ἕως οὗ εἰσῆλθεν ὁ κύων εἰς τὸν οἰκίσκον του, ὅπου καὶ κατεκλίθη.

Ὁ Brehm διηγείται περίεργόν τι περὶ τίνος πιθήκου ἐκ τοῦ εἶδους τῶν Σιμπαζέων τοῦ ζωολογικοῦ κήπου τοῦ Ἀμβούργου. Ὁ φυσιοδίφης εἶχε σχηματίσει τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ ζῶον κατενόει τὸν ἀνθρώπινον λόγον, ὅσον δύναται νὰ κατανοήσῃ αὐτὸν καὶ ἐν παιδίῳ δυσήμισυ ἐτῶν ἡλικίας. Ὅθεν ὅτε ἠρώτα τὸν πιθήκον· «βλέπεις τὰ νησσάρια;» οὗτος ἐκύτταζε κύκλῳ εἰς τὸν κήπον, ὅπου ἦσαν διάφορα πτηνὰ καὶ δὲν ἔστηνε τὸ βλέμμα του παρὰ ὅταν ἤθελεν ἀνεῦρε τὰ νησσάρια. Ὅτε ὁ φυσιοδίφης τῷ ἔλεγε «κάθου» ἐκάθητο. Ὅτε τις τῷ ἔλεγε «εἴσαι καλὸς» ἔκλινε μετὰ θλίψεως τὴν κεφαλὴν. Τάχιστα εἶχεν ἐκμάθει νὰ ἐκδηλώνῃ τὴν ἀγάπην του δι' ἀσπασμῶν καὶ θωπειῶν, ὅπως κάμνουσι τὰ παιδία.

Ὁ Δαρβίνος ἀμφιβάλλει ἀκόμη ἂν τὰ ζῶα ἔχουσι νόησιν.

Περὶ τούτου δὲν δυνάμεθα φυσικὰ νὰ κρίνωμεν παρὰ μόνον ἐκ τῶν πράξεων τῶν ζώων, ἀλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐξηγοῦμεν τὰς πράξεις ταύτας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεγαλειότητος ἢ μικρότητος τάσεως ἡμῶν εἰς τὸ νὰ εἰσδύωμεν εἰς τὰ συναισθήματα τῶν ἀλόγων ζώων. Τὸν στοιχειώδη ὅμως τοῦτον νόμον δὲν θέλει νὰ τὸν δεχθῇ ἡ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ τάχα δὲν δύναται ζωηρὰ φαντασία νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ ἀληθοῦς ὅπως καὶ ἐφεκτικὴ ἀπιστία νὰ μὴ τὰ καταφθάσῃ;

Ὁ Κ. Bayard Taylor εἶνε πεπεισμένος ὅτι ὑπάρχει νόησις, στοιχειώδης τοῦλάχιστον, εἰς τὰ ζῶα. Φέρει δὲ τούτου ἀπόδειξιν ἢ νομίζει ὀριστικῶς, καθ' ὅσον αὕτη μαρτυρεῖ μεταβολὴν ἐνεργείας ἐν τῷ ζῳῳ, μὴ δυναμένην νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ μνημονικοῦ καὶ μόνου. Διηγείται δηλαδὴ ὁ Κ. Taylor ὅτι εἶχεν ἵππον ἡλικίας τεσσαράκοντα ἐτους τοῦλάχιστον. Ἐπὶ τριάκοντα πέντε ἔτη ὁ ἵππος οὗτος ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ. Τώρα ἀναπαύεται· σπανίως μόνον τὸν μεταχειρίζονται εἰς ἐλαφροτάτας ἐργασίας. Ἡ νόησις του εἶνε ὑπὲρ ποτε διαχυεστάτη. Ἡξεύρει κάλιστα ν' ἀποφεύγῃ τοὺς κόπους, ν' ἀντικαθιστᾷ τὰς ἀπολεσθείας δυνάμεις του. Μόνος του ἠξεύρει νὰ ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον καὶ νὰ εὕρῃ τὴν κριθὴν του. Ὁ ἵπποκόμος παρετήρει ἡμέραν τινα διὰ τίνος ὁπῆς τοῦ σταύλου τὸν ἵππον τοῦτον νὰ καταβιβάζῃ ἀπὸ ὑψηλοῦ μέρους διὰ τῶν ὀδόντων ἐξ κιβώτια τεθειμένα τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἕως οὗ εὗρεν ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἦτο ἡ κριθή του. Ἐπειτα ἅμα ἔβλεπέ τινα ἐν τῷ παραθύρῳ τοῦ σταύλου νὰ τὸν παρατηρῇ ἔπαυεν ἀμέσως ἀπὸ

τοῦ νὰ τρώγῃ καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν, ἀπαράλλακτα ὅπως θὰ ἔκαμνεν ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανόμενος κλέπτῃς. «Ὁ ἵππος οὗτος, προσθέτει ὁ συγγραφεὺς, εἶχε τὴν συνήθειαν δσάκις τὸν ἐξεύγυνον διὰ τὸν περίπατον νὰ ἀρπάξῃ φιλικῶς τὸν βραχίονά μου, ὅν οὐδέποτε βέβαια ἀπέσυρον, καὶ νὰ συμπύσση τὴν χειρίδα μου. Ἡμέραν τινὰ—παρῆλθον ἔκτοτε δώδεκα ἔτη—ἀρπάσας κατὰ τὴν συνήθειάν του τὸν βραχίονά μου ὀλίγον ἰσχυρότερον διότι ἔτυχε νὰ μὴ ᾔνε εἰς τὰ καλά του, μὲ ἐδάγκασε. Τὸ δῆγμα δὲν ἦτο σπουδαῖον, ἀλλὰ μοὶ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν ὁ τρόπος του. Τῷ εἶπον μόνον «μὴ τὸ ξανακάνῃς». Ὁ ἵππος ἔδειξεν εὐθὺς ὅτι μετενόησεν, οὐδέποτε δὲ πλέον ἐπανέλαβε τὴν πράξιν ταύτην. Πῶς ἄλλως θὰ ἐξηγηθῇ τοῦτο παρὰ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἔσχε συνειδησιν τῆς πράξεώς του ὁ ἵππος;»

Τρεῖς ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἔτει 1874 φοβερὰν πυρκαϊάν τοῦ Χικάγου ὁ κ. Taylor εἶδε ψιττακὸν, ὅστις εἰς ἑαυτὸν καὶ μόνον ἔχειρώσται τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς σωτηρίαν του. Ὁ ψιττακὸς οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν Κυρίαν Κίρκλανδ καὶ ἦτο ὁ εὐνοούμενος τῆς κόρης τῆς. «Ὅτε ἡ Κυρ. Κίρκλανδ εἶδεν ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ σώσῃ τι τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ διότι αὕτη πανταχόθεν κατεκαίετο, ἀπεφάσισε νὰ σώσῃ μόνον δύο προσφιλέστατα πράγματα κρατοῦσα αὐτὰ διὰ τῆς χειρὸς τὰ δύο ταῦτα ἦσαν ὁ ψιττακὸς καὶ μία παλαιὰ Ἀγία Γραφή. Μετ' ὀλίγον ὅμως εἶδεν ὅτι καὶ τὰ δύο νὰ σωθῶσιν ἦτο ἀδύνατον, ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ. Ἀφῆκε τὸν ψιττακὸν καὶ λαβοῦσα τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἔσπευδε νὰ φύγῃ. Ἀλλ' αἰφνης ὁ ψιττακὸς ἐγκαταλειφθεὶς ἀφῆκε φωνὴν ἀπελπισίας λέγων· «Κύριε, σῶσον ἡμᾶς!» Τίς ἠδύνατο καρδίαν ἔχων νὰ μὴ εἰσακούσῃ τῆς δεήσεως τοῦ πτηνοῦ; ἐθυσιάσθη ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ἐσώθη ὁ ψιττακός.

Τὸ πτηνὸν τοῦτο ἦτο ἀληθῶς εὐφροσύνη. Ἀπῆλθα μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας εἰς τὰς γενομένας εἰς αὐτὸ ἐρωτήσεις. Εἰς τὴν οἰκίαν ἐν ἣ εἶχον τὸν ψιττακὸν τοῦτον ἐσύγχαζε καὶ τις ἐξ ἐκείνων τῶν φλυάρων, οἵτινες νομίζουν ὅτι ἀμαρτάνουσιν ἐὰν ἀφῇσιν καὶ ἄλλον νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ ψιττακὸς τὸν ἤκουε πάντοτε μετὰ προσοχῆς καὶ οἶονεὶ θαυμάζων. Ἡμέραν τινὰ ἐξεπλάγησαν πάντες ἀκούσαντες τὸ πτηνὸν νὰ λέγῃ ἀποτεινόμενον πρὸς τὸν φλύαρον μὲ τὴν γνωστὴν του εἰρωνικὴν φωνήν· «πολὺ ὁμιλεῖς, πολὺ ὁμιλεῖς!» Ὁ φλύαρος διέκοψε πρὸς στιγμὴν τὸν λόγον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισε πάλιν τὴν ὁμιλίαν του. Ἀπελπισθεὶς τότε ὁ ψιττακὸς τὸν παρετήρησε μετ' ὀργῆς καὶ ἐξεφώνησεν «ἄ!» ὡς νὰ ἤθελε διὰ τοῦ ἐπιφωνήματος τοῦτου νὰ δηλώσῃ τὴν ὑπερχειρίσασαν ἀδημονίαν του. Ἀν λοιπὸν ὁ μικρὸς ἐνὸς πτηνοῦ ἐγκέφαλος ἔχει τόσην δύναμιν ὥστε νὰ ἐκμανθάνῃ τὰς λέξεις, ἃς τῷ διδά-

σκουμεν, διὰ τί νὰ μὴ ὑποθέσωμεν καὶ δύναμιν τινα νοήσεως εἰς τὰ ζῷα ἐκείνα, ἃτινα δὲν ἔχουσι τὸ δῶρον τοῦ ἀθροῦναι τοὺς φθόγγους τῶν;

Πρώταν τινὰ ὁ κ. Taylor εἰσῆλθεν εἰς τὴν κενὴν ἀκόμη αἴθουσαν ξενοδοχείου τινος καὶ λαβὼν μίαν ἐφημερίδα ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ. Αἰφνης ἀκούει φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ. «Καλὴ ἡμέρα!» Ἡ φωνὴ ἐπανελήθη. Ὁ κ. Taylor δὲν διέκρινεν ἄλλο ἐν τῇ αἰθούσῃ παρὰ μαῦρόν τι πτηνὸν ἐντὸς κλωβίου. Ὁ κ. Taylor πλησιάζει πρὸς τὸ κλωβίον καὶ τὸ πτηνὸν τῷ λέγει μὲ φωνὴν δωδεκαετοῦς παιδίου· «Ἀνοιξέ μου νὰ φύγω!» Ποῖος εἶσαι, ἐρωτᾷ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ὁ κ. Taylor. «Μικρὸς ψιττακός», ἀπήντησε τὸ παράξενον πτηνόν.

Βεβαίως δὲν δύναται τις ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰς μεμονωμένας ταύτας παρατηρήσεις πλείονα τοῦ δέοντος σημασίαν. Ἡ ἐπιστήμη πρὸ πάντων δὲν δύναται νὰ βασισθῇ ἐπὶ τεκμηρίων στενῶς συνδεμένων πρὸς αἰσθήματα συμπαθείας πρὸς τὰ ζῷα. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν· εἴνε τάχα ἀδύνατος ἡ ὑπαρξίς νοήσεως, ὑποδεστέρας πάντοτε τῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὰ ζῷα; **

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΩΝ

πρὸς διατήρησιν τῆς καθαριότητος παρὰ ταῖς πλατείαις καὶ τοῖς δημοσίοις τόποις τῶν μεγάλων πόλεων.

Μία τῶν πρώτων φροντίδων ἀγρύπνου καὶ δραστηρίου ἀστυνομίας εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, εἴνε καὶ ἡ ἐπιμέλεια περὶ τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν, τῶν πλατειῶν, τῶν λεωφόρων τῶν περιπάτων καὶ ἄλλων μερῶν. Τὸ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δὲ πρόσφορον καὶ τέλειον τῶν οἰκοδομημάτων ἃτινα συντελοῦσι πρὸς τὴν καθαριότητα καὶ ἐπομένως πρὸς τὴν υγίαν καὶ εὐμάρειαν τῶν κατοίκων καὶ πρὸς τὴν ἡθικὴν αὐτὴν ἀσκεῖ μεγαλητέραν ἐπίδρασιν ἢ ὅσον ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνεται.

Εἰς τὰ ἱδρύματα ταῦτα ἀνήκουσιν ἰδίως οἱ δημόσιοι ἀπόπατοι καὶ τὰ οὐρητήρια περὶ ὧν νῦν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὰς Ἀθήνας κυρίως, πραγματευόμεθα ἐν βραχεί.

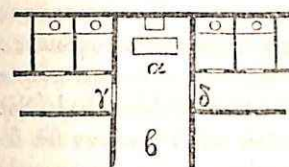
Ἐν Ἀθήναις, πόλει διακρινομένῃ ἄλλως διὰ τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν αὐτῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας πόλεις, τὰ ἱδρύματα ταῦτα εἴνε σχεδὸν ἄγνωστα· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὅπου τοιαῦτα ἱδρύθησαν δοκιμῆς χάριν, ἐγένοντο κατὰ τὰ πρότα αὐτῶν καὶ ἀτελῆ σχέδια, διήγειρον τὴν ἀποστροφὴν ἀληθῶς, τανῦν δὲ μολύνουσι τὸν ἀέρα. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τοὺς τοιοῦτους οἰκίσκους ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ σιδηροδρόμου ἐντε ταῖς Ἀθήναις, τῷ Πειραιεῖ καὶ τῷ Φαλήρῳ.

Ἡ πρωτεύουσα πόλις τοῦ βασιλείου ἔφθασεν ἤδη τὸν ἀριθμὸν τῶν 70,000 κατοίκων. Ἐκ τούτου δὲ καὶ αὕτη σημαντικῶς ἐπεξετάθη καὶ αἱ ἀπὸ μέρους εἰς μέρος ἀποστάσεις νυξήθησαν.

Ἔνεκα δὲ τῆς ζωηροτέρας συγκοινωνίας καὶ τῆς ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἀπουσίας τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, καθίστανται τόσῳ ἀπαράιτητα τὰ δημόσια οἰκήματα τοῦ τοιοῦτου εἴδους, ὥστε ἡ ἀστυνομικὴ διοίκησις πρέπει σπουδαίως νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἀλλὰ ποῦ καὶ πῶς πρέπει νὰ ἰδρυθῶσι τὰ τοιαῦτα καταστήματα;

Ἐν πρώτοις παρατηρήτέον ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ διακρίνονται διὰ τὴν λαμπράν αὐτῶν ἐξωτερικὴν ὕψιν καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν καθαριότητα, ἔτι δὲ διὰ τὸν καλὸν αὐτῶν φωτισμὸν καὶ τὸν ἀδιάκοπον ἀνεμισμὸν. Πρὸς τοῦτοις πρέπει νὰ ἰδρυθῶσιν εἰς τὰ κεντρικώτερα μέρη τῆς πόλεως, ν' ἀνευρίσκωνται καὶ διακρίνονται εὐκόλως καὶ νὰ ἀποκρύπτωσι τοὺς ἐκάστοτε ἐπισκέπτας αὐτῶν ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῶν διαβατῶν.

Εἰκ. 1.

τῶν Παρισίων εἰς ἐν τῶν Βουλεβάρ, εἰς τὸν κήπον τοῦ Τουίλερι καὶ εἰς ἄλλους συχναζομένους περιπάτους καὶ τὸ ὅποιον διακρίνεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διὰ τὴν εὐχρηστίαν αὐτοῦ καὶ κομψότητα. Ἡ εἴσοδος δεικνύεται διὰ τῆς ἐπὶ ἀμαυροφανοῦς ὑάλου γεγραμμένης, τὸ δὲ ἐσπέρας καταφανοῦς διὰ τοῦ φωτισμοῦ ἐπιγραφῆς «*Αἰοσμὸν ἀφοδευτήριον*» (*Cabinets d'aisance inodores*.) Κατὰ τὸ τέλος τῆς στενῆς διόδου α εἴνε τὸ φυλακεῖον (*Comptoir*) β ἐπίσης καλῶς διατεταγμένον καὶ ἀναπαυτικὸν διὰ τοὺς προσερχομένους, φέρον ἐνίοτε καὶ ἀγγεῖα πλήρη ἀνθέων πρὸς ψυχραγωγίαν τῆς δράσεως καὶ ὁσφρήσεως. Ἀριστερόθεν καὶ δεξιόθεν τοῦ γραφείου κεῖνται αἱ δύο εἰσοδοὶ γ καὶ δ, αἱ φέρουσαι εἰς τὰς δι' ἑκάστον τῶν φύλλων κεχωρισμένας σειρὰς τῶν ἀφοδευτηρίων. Ὅπως δὲ τὸ ἐξωτερικὸν τῶν οἰκημάτων τούτων διακρίνεται διὰ τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν ἐξέχει κατὰ τὴν καθαριότητα καὶ εὐχρηστίαν. Τὸ ἔδαφος τῶν διαδρόμων καὶ τῶν ἀφοδευτηρίων εἴνε ἐστρωμένον διὰ πλακῶν μαρμαρίνων, οἱ δὲ τοῖχοι ἐκάστου ἀφοδευτηρίου καλύπτονται ὑπὸ πλακῶν φαυεντιανῆς ἀργίλλου (εἶδος πορσελάνης)· ἔνεκα τούτου δὲ οὐ μόνον ἀποκαλύπτεται ἡ ἀπόξεσις αὐτῶν ἀλλὰ διευκολύνεται λίαν καὶ ἡ καθαριότης. Ἀριστερόθεν τοῦ τοίχου εἴνε ἐμπυλημένον ἄγκιστρον πρὸς ἀνάρτησιν ἐνδυμάτων, δεξιόθεν δὲ κάτοπτρον.

Τὰ τοιαῦτα ἱδρύματα εἴνε ἀνάγκη νὰ ἰδρυῶνται ἐπιτηδείως ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ δύνανται νὰ ᾔνε διάφορα κατὰ τὸ μέγεθος. Τοιαῦτα

εἴνε π.χ. τὰ οὐρητήρια 2, 3, 4. Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν

Εἰκ. 2.

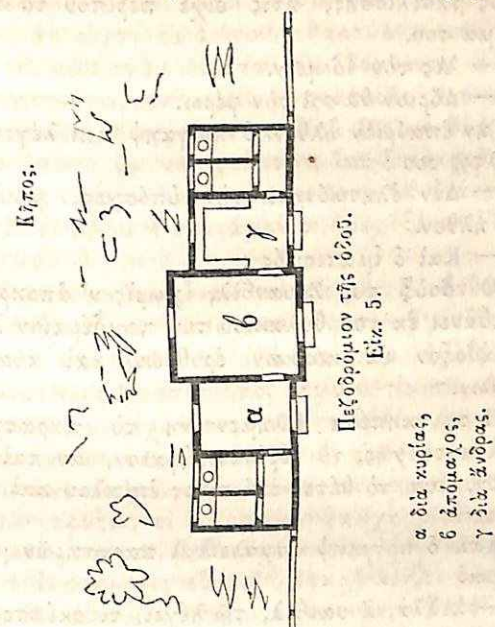
Ὁδός.

Εἰκ. 3.

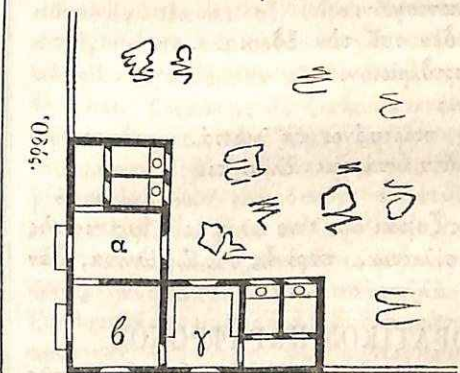
Εἰκ. 4.

3 τὸ περιστῶν τὸν τοῖχον τὸν κωλύοντα τὰ βλέμματα τῶν διαβατῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δεῖγμα διαφόρων ἄλλων. Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 5 εἰκὼν δεικνύει μετίζον τι τοιοῦτον ἱδρυμα ἐ-

Εἰκ. 5.

κτισμένον εἰς τὸν τοῖχον κήπου τινος δημοσίου. Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6 δεικνύει ὅμοιον ἱδρυμα· οὗτω

Εἰκ. 6.

δὲ δύναται νὰ γείνωσι διάφοροι συνθέσεις καὶ μεταβολαί.

Πλὴν δὲ τῆς ἀποκλειστικῆς αὐτῶν χρήσεως δύναται ταῦτα νὰ χρησιμεύσωσι καὶ εἰς τὴν τοποθέτησιν ἀπομάχων εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται ἡ διατήρησις αὐτῶν, καθ' ὅσον δύναται ἕκαστος τῶν ἐπισκεπτῶν νὰ πληρώνη ὁ—10 λεπτά.

Μάρτιος, 1878.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΖΙΛΑΕΡ.

ΙΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΦΡΙΚΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

«Ότε ο δούξ Ζουανβίλ επέστρεψεν εκ τινος περίπλου από τας Αφρικανικὰς ἀκτὰς, ἡ ἀδελφή του, ἡ περιγνηπέσα Κλημεντίνη, ἐπέπληξεν αὐτὸν ὅτι δὲν ἔφερε ἱματισμὸν τινα γυναικεῖον ἐκ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη.

— Ἐπεθύμουν, τῷ εἶπε, νὰ φορέσω τοιοῦτον ἱματισμὸν.

— Οὐδὲν εὐκολώτερον τούτου, ἀδελφὴ μου, ἀπεκρίθη ὁ πρίγκηψ, αἱ δὲ ἐπιπλήξεις σου εἶνε ἄδικοι, διότι ἡγόρασα πλήρη ἱματισμὸν ἀγείας τινὸς βασιλίσσης, ἥτις εἶχε περίπου τὸ ἀνάστημά σου.

— Ἄς τὸν ἴδωμεν.

— Αὐριοῦν θὰ σοὶ τὸν φέρω.

Τὴν ἐπαύριον ἦλθεν ὁ πρίγκηψ καὶ λέγει τῇ ἀδελφῇ του :

— Δὲν ἐλησμόνησα τὴν ὑπόσχασίν μου· ἰδοὺ ἦλθον.

— Καὶ ὁ ἱματισμός ;

«Ο δούξ τοῦ Ζουανβίλ, χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, λαμβάνει ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ περιδέραιον λίαν παράδοξον ἐκ κόκκων ἐρυθρῶν καὶ κυανῶν ὑαλίων.

Ἡ περιγνηπέσα Κλημεντίνη τὸ παρατηρεῖ μετὰ προσοχῆς, τὸ εὐρίσκει ὠραῖον, ἂν καὶ ἀπλοῦν, εἶτα τὸ θέτει ἐπὶ τινος ἐπίπλου καὶ περιμένει.

Ἄλλ' ὁ πρίγκηψ ἀσχολεῖται παρατηρῶν μίαν εἰκόνα.

— Ἀλλὰ, Ζουανβίλ, τῷ λέγει, τί σκέπτεσαι;

— Διατί ἡ ἐρώτησις αὐτῇ, ἀδελφὴ μου ;

— Διότι ὡς βλέπεις περιμένω.

— Τί περιμένεις ;

— Τὸν ἱματισμὸν.

— Ἀλλὰ δὲν σοὶ τὸν ἔδωκα. . .

— Ἐν περιδέραιον.

— Λοιπὸν ;

— Λοιπὸν, περιμένω τὰ λοιπά.

— Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι.

— Πῶς ;

— Σοὶ ὀρκίζομαι ὅτι εἶνε πλήρης ὁ ἱματισμὸς καὶ ὅτι ἡ βασιλίσσα, περὶ ἧς σοὶ ὠμίλησα, δὲν ἔφερε τίποτε ἄλλο.

ΠΡΟΟΡΑΤΙΚΟΝ ΠΑΡΑΦΡΟΝΟΣ

«Ο Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, σπουδάζων ἐν Παταύῳ εἶχε συμφοιτητὰς καὶ φίλους τὸν Κρήτα Κήρυκον Χαϊρέτην καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Βαρδαλάχον, τὸν ἐπιτυχῶς ἐν Χίῳ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως σχολαρχήσαντα. Οἱ τρεῖς οὗτοι Ἑλληνας σπουδασταὶ κοινοβιοῦντες καὶ μηδὲ ποτε ὁ εἷς τοῦ ἄλλου ἀποχωρίζομενοι ἦσαν πασίγνωστοι ἐν Παταύῳ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον : «I tre Greci.» Συνέβη δὲ αὐτοῖς τὸ ἐξῆς ἀξιοσημεῖον, ὅπερ δὲν ἠθέλωμεν πιστεύσει, ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Χαϊρέτης ἐσημεῖον τὸ συμ-

βῶν, καὶ ἔτεροι ἀκούσαντες ἀπὸ στόματος τοῦ Καποδίστριας ἐβεβαίουν. Κατὰ τὰς ἐνιαυσίους τῶν μαθημάτων διακοπὰς οἱ τρεῖς κοινοβιάται μετέβησαν εἰς Βενετίαν καὶ κατέλυσαν παρὰ τῷ ἐκεῖ ὁμογενεῖ ἐμπόρῳ Ἀλεξίῳ Νικολαΐδῃ τῷ Θεσσαλῷ, μεθ' οὗ περιῆλθον τὰ ἐν τῇ πόλει ἀξιοθέατα, ἐν οἷς καὶ τὸ φρενοκομεῖον San Servolo. Ἐνῷ δὲ πρὸς τὴν θύραν τοῦ καταστήματος διηυθύνοντο ἐξερχόμενοι, ἤκουσαν φωνὴν ἐξ ἐνὸς τῶν κελλίων κράζουσιν : O voi giovine Greco ! καὶ στραφέντες εἶδον ἕνα τῶν δυστυχῶν φρενοβλαβῶν ἐπαναλαμβάνοντα γερωνυῖα τῇ φωνῇ : O voi giovine Greco ! Ἐπειδὴ δὲ μόνος μετὰ τῶν τεσσάρων ὁ Νικολαΐδης ἐφόρει ἀνατολικὸν ἱματισμὸν οἱ τρεῖς τὸν παρεκίνουν νὰ πλησιάσῃ. Ἀλλ' ὁ παράφρων ἐκτείνει τὴν χεῖρα ἀπὸ τοῦ καγγελλικοῦ παραθύρου τοῦ κελλίου τοῦ καὶ δεικνύων τὸν Χαϊρέτην ἐπανέλαβε κράζων : A voi dico giovine Greco. Πλησιάσαντος δὲ αὐτοῦ ὁ παράφρων τῷ εἶπε μεγαλοφώνως : Ricordatevi, o giovine Greco, che un giorno voi servirete un Signore del Mondo ! (Σοὶ προλέγω, ὦ νέε Ἕλλην, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ὑπηρετήσῃς ἕνα μέγαν αὐθέντην τοῦ κόσμου !)

Στραφείς δὲ πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἀνεκράξεν : Voi ricordatevi che un giorno governarete la più illustre nazione del mondo ! (Σοὶ προλέγω ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ κυβερνήσῃς τὸ ἐνδοξότερον ἔθνος τοῦ κόσμου !)

Καὶ ἐπὶ τέλους πρὸς τὸν Βαρδαλάχον στραφείς ὁ παράφρων εἶπεν : E voi percorrete più paesi, costruendo la gioventù, ed in fine una vasta tomba vi coprirà ! (Καὶ σὺ θὰ διατρέξῃς πολλοὺς τόπους διδάσκων τὴν νεολαίαν, καὶ ἐπὶ τέλους εὐρὺς τάφος θὰ σὲ δεχθῇ !)

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν οἱ προφητικοὶ λόγοι τοῦ παράφρονος ἐπληθύνθησαν καὶ διὰ τοὺς τρεῖς, διότι ὁ μὲν Καποδίστριας, ὡς γνωστὸν, ἐξελέγη ὄντως κυβερνήτης τοῦ ἐνδοξοτέρου ἔθνους τοῦ κόσμου, τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Χαϊρέτης περάνας τὰς σπουδὰς του μετέβη ἐξ Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος ἱατρός τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτη, ὑπηρετήσας οὕτω τὸν μέγαν αὐθέντην, ὁ δὲ Βαρδαλάχος τέλος μεταβαίνων ἐκ Σύρου εἰς Αἴγιναν, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν πατρίδα του, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ἐπνίγη μὴ γνωρίζων νὰ κολυμβῇ.

Κ. ΣΙΩΛΕ.

«Ο Πουκεβίλλ διηγεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἀναγκασθεὶς ποτε νὰ πορευθῇ νύκτωρ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ διερχόμενος τὰ ζοφώδη τοῦ γυναικωνίτου προπύλαια, ἔπεσεν ἐπὶ σωροῦ ἀνθρωπίνων κεφαλῶν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἱμάτια ἐμόλυνεν ἐκ τοῦ αἵματος. Ἠγέρθη ἔντρομος καὶ ἀπὸ τῆς πτώσεως ταύτης μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου ἔπασχε νευρικόν

τι πάθος, ἀποτέλεσμα τῆς νυκτερινῆς ἐκείνης ἐπισκέψεως.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀγαπώντων τὴν ἀλήθειαν, ὅσον μαῦρη καὶ ἂν ᾖ, δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι σήμερον πανταχοῦ τῆς γῆς ἡ εὐσέβεια ἡ ἐκλύεται ἡ ἐκλείπει· ἡ δὲ ἠθικὴ, μετὰ τὸ ἀπερίσκεπτον αὐτῆς διαζύγιον ἀπὸ τῆς θρησκείας καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὰ διδάγματα τῆς βενθαιμίου ἡ ὠφεληματικῆς σχολῆς, κατήντησε πρᾶγμα τοσοῦτον ἀόριστον, διφορούμενον καὶ ἐλαστικόν, ὥστε ὁ ὑπ' αὐτῆς ἐπιβαλλόμενος χαλινὸς ὀλίγον ἰσχύει κατὰ τῶν παθῶν. Ἐν τῇ τοιαύτῃ συγχύσει καὶ καταπτώσει παντὸς θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ αἰσθηματος, στηρίγματα τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν δύο μόνον ἔμειναν ὀρθά : ὁ ΔΗΜΙΟΣ, ὁ τιμωρὸν τὰς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγομένας παρεκτροπὰς, καὶ ἡ ΤΙΜΗ, ἡ ἀναγκάζουσα τὴν κοινωνίαν ν' ἀπολακτίξῃ ἀνηλεῶς τὸν ἐνοχον αἰσχρουργίας, διαφευγούσης τὰ δίκτυα τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἀκριβῶς δ' ἐξετάζοντες τὸ πρᾶγμα θέλομεν εὑρεῖ, ὅτι τὴν ἀμείλικτον ταύτην αὐστηρότητα ἐπιβάλλει ταῖς νεωτέροις κοινωνίαις οὐχὶ ὑπερπλεονάσας τις ζῆλος ἀρετῆς, ἀλλ' αὐτὸ τῆς συντηρήσεώς των τὸ συμφέρον, ἀφοῦ ἡ πεῖρα ἀπέδειξε τὴν ἀνάγκην τοῦ βαρέος τούτου κοινωνικοῦ χαλινοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι ὅμως τὴν ἀνάγκην τοῦ τοιοῦτου χαλινοῦ δὲν ἐνόησαμεν ἀκόμη. Ἀπρεπὲς βεβαίως ἴσως δὲ καὶ ἄδικον ἦθελεν εἶναι νὰ εἴπη τις ὅτι ὁ Ἕλλην στερεῖται τοῦ αἰσθηματος τῆς τιμῆς· οὐδεὶς ὅμως δύναται καὶ ἐν πεποιθήσει νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸν παραβαίνοντα τοὺς νόμους αὐτῆς ἀπολακτίζομεν ὡς ψωραλέον πρόβατον καὶ καταδικάζομεν εἰς κοινωνικὸν θάνατον ὡς ἐν τῇ Δύσει. Ἡμερώτεροι ὄντες καὶ εὐαγγελικώτεροι τῶν Φράγγων «οὐ βουλόμεθα τὸν θάνατον τοῦ ἀτίμου»· ἡ δὲ τοιαύτη ἀνοχὴ ἀναγκάζει ἡμᾶς πολλάκις νὰ παρωδῶμεν τὸ τοῦ Μολιέρου λέγοντες

«Il est avec l'honneur des accommodations.»

Ἀλλ' ἵνα μὴ τις νομίσῃ ἡμᾶς κακίζοντας τὰ πάτρια καὶ ὡς νυκτιόρακας θαμβουμένους ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἐσπερίου πολιτισμοῦ, σπεύδωμεν νὰ περιστείλωμεν ἐντὸς τῶν ἀληθῶν καὶ γενωτάτων αὐτῆς ὁρίων τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπεροχὴν τῶν ξένων ἢ μᾶλλον τὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνων ὑπάρχουσαν διαφορὰν.

Βαθὺς τις ψυχολόγος τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ I. Ἰάκωβος Ρουσώ, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, θέλων νὰ καταστήσῃ ψηλαφητὴν τὴν ἐσχάτην ἐξαχρείωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐφεῖρε τὴν γνωστὴν ἐκείνην παραβολὴν τοῦ Μανδρίνου, ἀποτεινὼν εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν : «Ἄν δι' ἀπλοῦ νεύματος, κινῶν τὸν δάκτυλον ἢ καμνύων τὸν ὀφθαλμὸν, ἡδύνασο νὰ φονεύ-

» σης ἐν ἀποκέντρῳ τῆς Κίνας ἐπαρχίᾳ Μανδάρινον τινὰ, καὶ ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ καρπώθῃς ἢ τοὺς θησαυροὺς του ἢ τὴν πλήρωσιν οἴας » δῆποτε ἐπιθυμίας σου, ἢ θέλεις πράξῃς τοῦτο ἢ ὄχι ; » Ἡ ἐρώτησις ἀπετεινέτο εἰς Γάλλους· ὁλίγοι δὲ, νομίζω, ἐκ τῶν οὕτως ἐρωτωμένων ἠθέλουν δυνήθῃ ἐν συνειδήσει καὶ ἐν εὐλικρινείᾳ ν' ἀποκριθῶσιν ἀπορατικῶς, προτιμώντες νὰ πολυχρονίζῃ ὁ Θεὸς τὸν Μανδρίνον μᾶλλον ἢ ν' ἀπολαύσωσιν οἱ ἴδιοι τὴν ἐκπλήρωσιν πάσης ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιθυμίας των. Παράλογον δὲ εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ οὕτω φονεύοντες τὸν Μανδρίνον, ἂν εἶχον τὸ μαγικὸν δακτύλιον τοῦ Γύγου, τὸ καθιστὼν ἀόρατον τὸν δάκνοντα αὐτὸ, καὶ ἐστενοχωροῦντο ὑπὸ χρηματικῆς ἀνάγκης, ὑπὸ ἔρωτος ἢ περιεργείας, δὲν ἠθέλουν θέσει ἐνίοτε τοῦτο ἐν τῷ στόματι, ἵνα ἐπισκεφθῶσιν ἀοράτως χρυσοπληθὲς τι ταμεῖον, τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου ἢ συρτάριον πλήρες ξένων ἐπιτολῶν.

Ἀφοῦ τοιαύτη εἶναι πανταχοῦ ἡ ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ποῦ λοιπὸν ἔγκειται ἡ «τιμὴ» καὶ κατὰ τί ἐλαττούμεθα ἡμεῖς τῶν Εὐρωπαίων ; Κατὰ τοῦτο, νομίζω ἐν τῇ Δύσει ἄνθρωπος κατέχων κοινωνικὴν θέσιν, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν ὑποκρύπτῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του βόρβορον καὶ αἰσχροπύτητα, δὲν θέλει παρασυρθῇ εἰς ἄτιμον πρᾶξιν, εἰ μὴ μόνον ἂν ἔχῃ μαθηματικὴν οὕτως εἰπεῖν βεβαιότητα ὅτι ἀδύνατος εἶναι ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆς· διότι γνωρίζει ὅτι, ἂν φωραθῇ αἰσχρουργήσας, ὁ κοινωνικὸς πέλεκος θέλει ἐπιπέσει βαρὺς καὶ ἀδυσώπητος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ τ' ὄνομα αὐτοῦ ἐξαλειφθήσεται ἀμετακλήτως ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πᾶσαι αἱ θύραι ἔσονται αὐτῷ κλεισταί, πάντα τὰ πρόσωπα ἀπιστραφήσονται ἀπ' αὐτοῦ καὶ οὐδεμίαν πλέον ἀνθρώπου χεῖρα θέλει ἐγγίσει. Τοιαύτης δὲ ζωῆς μυριάκις ὁ θάνατος προτιμότερος. Παρ' ἡμῖν ἀπ' ἐναντίας, παρ' οἷς ἐπικρατεῖ ἡ ἀνοχὴ, ὁ φόβος τῆς τοιαύτης τιμωρίας εἶναι πολὺ μικρότερος· ἡ ἀτιμωρησία γεννᾷ τὴν ἀναίδειαν· ὅσα ἄλλαχοῦ αἰσχρουργοῦνται ἐν τῷ σκότει διαπράττονται μεσουρανοῦντος τοῦ ἡλίου· ἄνθρωποι οἵτινες πανταχοῦ ἠθέλουν λογίζεσθαι κοινωνικῶς νεκροὶ πληροῦσι τὰς ἀγυιάς καὶ τὰς αἰθούσας, καὶ οὐδεὶς ἐνοχλεῖται ὑπὸ τῆς σαπρίας καὶ ἀποφορᾶς τῶν βρυκολάκων τούτων. Ὀλίγα τινὰ παραδείγματα θέλουσι καταστήσει ἔτι μᾶλλον ἐπαισθητὴν τὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἐσπερίων διαφορὰν. Τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, καὶ τοι ὃν τὸ ἀρίστον πάντων, ἔχει ὅμως ὡς πᾶν ἀνθρώπινον ἔργον καὶ ἐλαττώματα, ἐξ ὧν τὸ μέγιστον ὅτι ὑποθάπτει τὴν ἀπληστίαν πολυαριθμοῦ δμάδος βουλευτῶν. Οὐδεὶς δύναται οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι πανταχοῦ ὑπάρχουσι βουλευταὶ πωλοῦντες θέσεις ἀντὶ χρημάτων· οὐδαμοῦ ὅμως

ἤθελεν εὐρεθῆ ὁ μὴ προτιμῶν ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης μᾶλλον ἢ νὰ κοσμήσῃ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὸ ὑπὸ πλείστων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων δημοσιευθὲν ἐκείνο ἔγγραφο, δι' οὗ ἀντιπρόσωπός τις ὑπέσχετο ν' ἀναδείξῃ τινὰ τελώνην ἀντὶ ἐκατὸν δραχμῶν προπληρωτέων. — Ἀν' ἡ ληστεία ἐλυμαίνετο τὴν Γαλλίαν ὡς τὴν Ἑλλάδα, οὐδ' ἀμφιβολίαν ἐπιδέχεται ὅτι ὁ φόβος καὶ ἡ ἀνάγκη ἤθελον ἐπιβάλλει καὶ πλείστας μετὰ ληστῶν σχέσεις καὶ συνθηκολογίας· ἀλλ' ἐπίσης ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι, ἂν κτηματίας τις ἐκαυχᾶτο ὅτι μεταβάλλει εἰς τὸν ἀγρόν του ἔχον τὸν Κίττον χωροφύλακα ὁπισθεν τῆς ἀμάξης, ὁ τοιοῦτος ἤθελεν ἀμέσως ριπθῆ ἐκ τοῦ παραθύρου ὑπὸ τῶν παρεστῶτων· καθότι καὶ ὁ μᾶλλον διεφθαρμένος Γαλάτης, ὁ δυνάμενος τὰ αἰσχίστα ἐν τῷ κρυπτῷ νὰ κακουργήσῃ, ὅταν πρόκειται νὰ ἐκλέξῃ δημοσίᾳ μεταξὺ τῆς ἀσφαλείας του καὶ τῆς τιμῆς, κρᾶζει ἀμέσως «Fais ce que dois, advienne que pourra». «Πανταχού τὰ πάντα», ὡς λέγει ἡ παροιμία, ἀλλ' ἡ ἀναφανδὸν τῶν πάντων ἀνοχὴ μόνον ἐν Ἑλλάδι. Ἰνὰ καταδείξῃ τις τὴν ἡθικὴν γυμνότητα τῶν ἄλλων κοινωνιῶν, πρέπει νὰ ἰδρῶσιν ἀποσπῶν ἀνὰ ἐν τὰ βράκη τοῦ πέπλου, τοῦ καλουμένου τιμῆ, καὶ σκεπάζοντος ἑλκὴ πονηρότερα ἴσως τῶν ἡμετέρων· προκειμένου ὅμως περὶ ἡμῶν, ἀρκεῖ νὰ φυλλομετρήσῃ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν δέσμην ἑλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ νὰ στρέψῃ γύρω του τὸ βλέμμα, ἵνα ἴδῃ τὴν αἰσχροτήτα ἔχουσαν τὴν ἄδειαν νὰ περιφέρεται ὀλόγυμνος εἰς τὰς ἡγυιάς. Ἐντεῦθεν οἱ εὐκολοὶ θρίαμβοι τῶν Ἀθῶν, τῶν Λαγιάρδων καὶ ὅσοι ἄλλοι δὲν μᾶς ἀγαπῶσι.

Οἱ εἰζεύροντες ν' ἀναγινώσκουσιν ἡσθάνθησαν βεβαίως μετὰ πόσης ἐνδομύχου ἐδύνης γράφομεν τὰς ἀληθείας ταύτας· περὶ δὲ τῶν ἀγραμμάτων ἢ κακοβούλων ὀλίγον ἡμῖν μέλει (Ε. Δ. Ροῦδης.)

ΤΟ ΑΣΘΕΝΕΣ ΠΑΙΔΙΟΝ

Θεέ μου! τὸ μικρὸν αὐτὸ τί σ' ἔπαισε παιδίον; τὸν κραταῖον πῶς ἔδωκε τὸ ἀσθενές σου πλάσμα; Μὴ σὲ ἀφύπνισε τυχὸν μὲ ἄκαιρόν τι ἔσμα, ἢ ἄνθος τι μὴ σ' ἔθραυσε, πηδῶν εἰς τὸ πεδίον;

Τί ἄλλο μέγα ἔγκλημα νὰ πράξῃ ἡδυνήθη καὶ τί κακούργημα φρικτὸν εἰς τὸν βραχύν του βίον, ὥστε βασάνων ἄξιον καὶ πόνων καὶ δακρύων ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου τῇ φοβερᾷ ἐκρίθη;

Ἰδέ! ἀντὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, ἐλεύθερον καὶ χαῖρον, μὲ ῥοδοχρόους παρειάς καὶ μὲ γελῶν ὄμμα νὰ τρέχῃ, καίτοι ἀσθενὲς εἰς τὸ μικρὸν του στῆθος, καὶ τοὺς συντρόφους παίζοντας ἀκούει ὑποφύρον.

Δὲν τὸ λυπεῖσαι σὺ; ἔρμ' μὲ σκίζει τὴν καρδίαν ἀδίκως πᾶσιν, τρυφῶν, ἀδύνατον παιδίον, πειρώμενον νὰ μειδιᾷ ἐν μέσῳ τῶν δακρύων καὶ μέχρι τῆς ἐσχάτης του πνοῆς μὲ τὴν γλυκεῖαν

φωνήν του διαβεβαίον ὅτι δὲν πάσχει πλέον· διότι βλέπει τὴν πτωχὴν μητέρα του, ῥιγῶσα, παράφρων νὰ τὸ θεωρῇ, καὶ ἔπειτα σιγῶσα νὰ στρέψῃ πρὸς τὸν οὐρανὸν τὸ ὄμμα τῆς τοῦ κατ'.

Καὶ ἂν ἐκπνεύσῃ! διατί πλὴν τότε ἐγεννήθη; μὲ τοὺς ἀθλίους διατί γονεῖς δεσμούς νὰ δέσῃ; ἢ ὅταν ἅπας ἔδεσε καὶ ἅπας ἡγαπήθη, τίς ὁ σκληρὸς, ὅστις τολμᾷ νὰ τοῖς τὸ ἀφαιρήσῃ;

Ἐλθε καὶ κλῖνον, Ὑψίστε, εἰς τὸ πτωχόν του εἰσὶν καὶ τὴν ἐγγύς του ἀπελπὴν ἀτένισον μητέρα, καὶ ἔσο, ἔσο ἴλεως ἐν τῇ μικρᾷ μας σφαίρᾳ ἂν βλάστημον εἰς τὸ ἔξῃς ἀνοίγεται τι στόμα.¹

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ κατωτέρω μικρὰ σημείωσις, ληφθεῖσα ἐξ Ἐκθέσεως τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἰνδιῶν περὶ τῆς καταστροφῆς ἐπιδαλῶν ζώων, εἶνε ἀρκούντως εὐγλωττος. Ὁ ἀναγινώσκων αὐτὴν Εὐρωπαῖος ἀδύνατον νὰ μὴ θεωρήσῃ ἐαυτὸν εὐτυχῆ διότι δὲν ζῇ εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας.

Τῷ 1876 εἰκοσιμία χιλιάδες ἀνθρώπων καὶ 48 χιλιάδες κτηνῶν ἐφονεύθησαν ἐν Ἰνδίας ὑπὸ θηρίων καὶ ὄφρων. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἄνθρωπος ἐφόνευσε 22,357 θηρία καὶ 270,185 ὄφεις.

Τῷ 1877, 49,273 ἄνθρωποι καὶ 5,480 κτήνη ἀπολέσθησαν. Ἐφονεύθησαν δὲ 212,371 ὄφεις καὶ 23,459 θηρία.

Ἐκ τούτων, τῷ 1876 οἱ ἐλέφαντες ἐπὶ ἑκατοντὸν θάνατον 52 ἀνθρώπων, αἱ λεοπαρδάλεις 156, αἱ τίγρεις 917, αἱ ἄρκτοι 123, οἱ λύκοι 887, αἱ ὕαινοι 49, διάφορα θηρία 143 καὶ οἱ ὄφεις 25,046!

Ἡρώων τινὰ τοῦ μηνὸς Μαΐου, ὁ Βολταῖρος ἐμήνυσε τὸν νέον κόμητα Λατοῦρ ἐὰν ἐπεθύμει νὰ υπάγῃσιν οἱ δύο εἰς περίπατον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἡ τρίτη ὥρα τῆς αὐγῆς, ὁ κ. Λατοῦρ ἐνόμισεν ὅτι ὠνευρέετο, ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἔφθασε καὶ δεύτερον μῆνυμα. Ἐσπευσε λοιπὸν νὰ μεταβῇ εἰς τοῦ Βολταίρου, ὅστις ἡτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ. — Φίλτατέ μοι κόμη, εἶπεν ὁ φιλόσοφος, υπάγω νὰ ἴδω τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου· ἡ profession de foi d'un vicair savoyard ἡρέθισε τὴν ὀρεξίν μου, καὶ θέλω νὰ βεβαιωθῶ ἂν ὁ Ῥουσσὸ εἶπεν ἀλήθειαν. — Ἀνεχώρησαν δὲ ἐνῶ ἦτο σκότος, προπορευομένου ὁδηγοῦ κρατοῦντος φανόν. Μετὰ δίωρον κοπῶδη ὁδοπορίαν ἐφάνη τὸ λυκαυγές, καὶ ὁ Βολταῖρος ἐκροτάλησε τὰς παλάμας χαίρων ὡς μικρὸν παιδίον. Καὶ ἐπειδὴ εὐρίσκοντο ἐντὸς κοιλάδος, ἤρχισαν νὰ ἀναβαίνωσι μετὰ πολλῆς δυσκολίας, διότι ὁ Βολταῖρος εἶχεν ἐν ἔτος πρὸς τοῖς ὀγδοήκοντα εἰς τὴν βράχιν. Ἐν τοσούτῳ ἡ ἀνατολὴ ἤρχετο δρομαία καὶ χρώματα ζωηρά καὶ κοκκινωπά ἔβαφον τὸν ὀρίζοντα. Ὁ Βολταῖρος στηριχθεὶς εἰς τὸν βράχιονα τοῦ ὁδηγοῦ καὶ τὸν τοῦ κ. Λατοῦρ, ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν μικροῦ βουνοῦ, ὅθεν τὸ θέαμα ἦτο μεγαλοπρεπές. Οἱ βράχοι τοῦ ὄρους Ἰουράτου καὶ αἱ χλωραὶ ἔλατοι, ὁ δὲ πισθεν αὐτῶν γλαυκὸς οὐρανός, τὰ ῥυάκια, οἱ λειμῶνες, ἐνὶ λόγῳ τὰ πρὸ τῆς Ἑλβετίας ἀμίμητα κάλλη, ὁ ἀχανὲς ὀρίζων καὶ ὁ φλογίζων τὸν οὐρανὸν πορφυρεὺς κύκλος ἐμάγευσαν τοὺς

1. Κλίον Ῥογερῶς.

ὁδοιπόρους. Τότε ὁ Βολταῖρος κυριευθεὶς ὑπὸ εὐλαθείας ἐνώπιον τῆς λαμπρᾶς ἐκεῖνης φύσεως ἀπεκάλυψε τὴν κεφαλὴν, ἐγνονπέτησε, καὶ «Πιστεύω, ἀνέκραξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ, πιστεύω.» Μετὰ ταῦτα περιγράφας ζωηρότατα τὴν εἰκόνα ἥτις διήγειρεν ἐν αὐτῷ τοσαύτην συγκίνησιν· «Θεὲ παντοδύναμε! ἐπεφώνησε πολλάκις, πιστεύω.» (Λόρδος Βρούγχχαμ.)

Ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς ἀνεγειρομένης ἐν Ἀθήναις μεγάλης οἰκίας τοῦ κ. Σλήμαν ἐτέθη ἡ ἐπομένη ἐπιγραφή:

Θεμέλιος οὗτος λίθος οἴκου Σοφίας Ἀθηναίας, γυναικὸς Ἑρρίκου Σχλιεμάννου, ὃς αὐτὸν ἰδεύματο φίλην κορυβδίην ἀλόχῃ, ἐπεὶ Τροίας καὶ Μυκηνῶν θησαυροὺς ἀρχαίους ἀνεκάλυψεν, ἀπιστον ἀνθρώποις θαῦμα, καὶ κλέος ἔσχεν, ὃ οὐποτ' ὀλεῖται. Ἐρνεστος μὲν Ζιλλέρου Γερμανοῦ ἀρχιτεκτονήσαντος Κοσμά δ' Ἑλληνος ἐπιστατήσαντος ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ὀκτακοσιῷ ἑξήκοντῳ ὀγδόῳ.

Ἦτοι: «Ἡ πέτρα αὕτη ἵνε θεμελιακὴ τῆς οἰκίας Σοφίας τῆς Ἀθηναίας τῆς γυναικὸς Ἑρρίκου Σχλιεμάννου, ὃς ἐκτίσεν αὐτὴν χάριν τῆς ἀγαπητῆς του νομίμου συντρόφου τοῦ ὕπνου, ἀφοῦ ἀνεκάλυψεν ἀρχαίους θησαυροὺς τῆς Τροίας καὶ τῶν Μυκηνῶν, θαῦμα τῶν ἀνθρώπων ἀπίστευτον, καὶ ἔλαβε δόξαν, ἡ οὐδέποτε θὰ χαθῇ. Ἀρχιτέκτων μὲν ἦν Ἐρνεστος Ζίλλερους Γερμανός, ἐπιστάτης δ' Ἑλλήν Κοσμάς ἐν ἔτει 1878 ἀπὸ Σωτήρος.»

Ἐκ τῆς ἐκδοθείσης ἐσχάτως 10ης ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ κ. Π. Συνοδινοῦ ἀποσπῶ τοὺς ἐπομένους στίχους τῆς «Χωριάτικης Συνταγῆς»:

Μὲ τὰ ἔμπα τ' Ἀπριλίου
Νὰ ξυπνᾷς πρὶν τοῦ Ἥλιου,
Κι' ὅλο σου τὸ καλοκαίρι
Μὴ κοιμῶς τὸ μεσημέρι.
Στρώμα πάντα σου φτενὸ
Καὶ λιγύφαγο τὸ δειπνο
Κι' ἄμ' ἀκούς τὸν πετεινὸ
Τὸ σταυρὸ σου καὶ ἴστον ὕπνο.
Στοὺς μεγάλους τοῦ χωριοῦ σου
Κότταξε μὴ θαρβέυθῃς·
Τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ χειριοῦ σου
Μοναχὰ νὰ μπιστευθῇς.
Γιὰ τῆς στάνης σου τὸ σκύλο
Καὶ γιὰ τοῦ χωριοῦ τὸ μύλο
Πάρα γιὰ τοὺς ὑπουργοὺς
Νὰ σκοτίζεται ὁ νοῦς.
Κάλλιο γιόμα σου καὶ θράδου
Λάχανα μὲ δίχως λάδι
Καὶ ρουχάκια φτωχικά
Παρὰ γρόσια δανεικά.

Εἰς ἈΝΑΓΝΩΣΤΗΣ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῆς υγείας τοῦ ἀνθρώπου.

Συνήχησι· ἰδίαι σελ. 256.

Γ'

Γνωστὸν εἶνε ὅτι, διὰ νὰ γείνη ὁρατὸν πᾶν ἀντικείμενον προσπίπτει εἰς τὴν ὄρασιν, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ποσότης φωτὸς τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτῖνες, ἀντανεκλόμεναι ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, εἰσδύουσιν ἐντὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ διαπερῶσαι τοὺς διαφανεῖς αὐτοῦ χιτῶνας, προσπί-

πτουσιν ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἐρεθίζουσιν αὐτὸ καὶ παράγουσιν οὕτω τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀντικειμένου ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ὅσον ἀφρονώτερον εἶνε τὸ περίεξ φῶς, τόσον πλείοτεραι αὐτοῦ ἀκτῖνες ἀντανεκλόμεναι ὑπὸ τοῦ προκειμένου εἰς τὴν ὄρασιν πράγματα, ἐπομένως τόσον πυκνότεραι προσβάλλουσιν αὐταὶ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, καὶ ἄρα τόσον μεγαλείτερον παράγουσι τὸν ἐρεθισμόν αὐτοῦ καὶ τόσον φωτεινότερον δεικνύται τὸ ἀντικείμενον. Ὅσον δὲ τοῦναντίον ὀλιγώτερον ὑπάρχει τὸ φῶς, τόσον ὀλιγώτεραι αἱ ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον ἀντανεκλόμεναι φωτειναὶ ἀκτῖνες, καὶ ἄρα τόσον ὀλιγώτερον ἐρεθισμόν διεγείρουσι κατ' αὐτὸ καὶ τόσον ἀμυδρότερον ὁρᾶται τὸ ἀντικείμενον.

Εἶνε λοιπὸν τὸ φῶς τὸ εἰδικὸν ἐρεθίσμα τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ὅπως τὸ αἷμα εἶνε τὸ εἰδικὸν ἐρεθίσμα τῆς καρδίας, ὅπως αἱ τροφαὶ καὶ τὰ ποτὰ εἶνε τὰ εἰδικὰ ἐρεθίσματα τοῦ στομάχου κ.λ.π. Καθὼς δὲ ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τοῦ αἵματος ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ κατὰστασιν τῆς καρδίας, καθὼς ἐπίσης ἡ ποσότης ἢ ἡ ποιότης τῶν τροφῶν δύναται νὰ βλάψῃ τὴν ἐνέργειαν καὶ υγείαν τοῦ στομάχου, οὕτω καὶ ἡ ποσότης ἢ ἡ ποιότης τοῦ φωτὸς ἔχει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καὶ τῆς ὁράσεως ἐν γένει, ἐπιρροὴν, ἥτις, ἂν καὶ βαθμωδὸν καὶ ἀνεπισιθίτως ἐξασκουμένη, σπουδαῖα ὅμως καὶ φηλαφητὰ μὲ τὸν καιρὸν παρέχει τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματα τῆς. Ἐφ' ὃ καὶ ἐφιστάμεν πολὺ τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνώστων μας ἐπὶ τῶν κατωτέρω παρατηρήσεων, καὶ ἐπὶ τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τηρητέων ὑγεινῶν κανόνων.

Κυνδυνωδέσταται εἶνε διὰ τὴν ὄρασιν αἱ γιγμιαῖαι, μάλιστα δ' αἱ διαρκεῖς ἢ αἱ συχνὰ ἐπαναλαμβανόμεναι, ἀντιλήψεις ἀπλέτου καὶ λίαν ἐρεθιστικοῦ φωτὸς, εἴτε ἡλιακοῦ, εἴτε καὶ τεχνητοῦ. Ἐάντις, φέρ' εἰπεῖν, ἀτενίσῃ ἐπὶ σμικρὸν τὸν ἥλιον, ἢ θεωρήσῃ τὸ ηλεκτρικὸν φῶς, ἢ παρατηρήσῃ τὴν φλόγα τοῦ καιομένου φωσφόρου, αἰσθάνεται πάραυτα θάμβωσιν τῆς ὁράσεως καὶ αἰσθημά τι ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν βάρους ὀχληροῦ. Ὑπάρχουσι δὲ παραδείγματα ἀνθρώπων, οἵτινες μετ' ἐπιμονῆς ἐνατενίσαντες τὸν ἥλιον, ἐτυφλώθησαν, παθόντες παράλυσιν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἤγουν ἀμαύρωσιν.

Καὶ ὅστις δὲ ἔνεκα τοῦ ἐπαγγέλματός του εἶνε ἡναγκασμένος ν' ἀντιλαμβάνηται συνεχῶς ἀπλέτου φωτὸς, ὑπόκειται πλέον παντὸς ἄλλου εἰς τὰς διαφόρους ὀφθαλμίας καὶ ἰδίως εἰς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἀμαυρώσεως· οἱ καταγινόμενοι, φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὴν χώνευσιν τῶν μετὰλλων, οἱ ἐργαζόμενοι φλογιστικὰς σκευασίας ἐντὸς τῶν χημικῶν ἐργαστηρίων, οἱ λευκὰ πράγματα, ὡς πανία, χαρτί κ.λ.π. διαχειριζόμενοι ἀδικόπως εἰς τὰς ἐργασίας των, πράγματα δη-

λαδὴ ἄτινα διὰ τὸ λευκὸν χρώμα των ἀντανακλῶσιν ἄφθονον καὶ ζωηρόν φῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, πάντες οὗτοι ὑπόκεινται πολὺ πλεόντων ἄλλων εἰς τὰς νόσους τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐπειτα οἱ κατοικοῦντες τὰς ἐντὸς τῶν τροπικῶν χώρας προδιατίθενται εἰς ὀφθαλμίας, διότι αὐτοὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πίπτουσι σχεδὸν κάθετοι, καὶ διὰ τοῦτο τὸ φῶς κατὰ τοὺς τόπους αὐτοὺς δίδεται ἄφθονον καὶ ζωηρόν. Ὄταν δὲ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς ᾖ ἀμυδρὸς, καὶ μάλιστα τιτανώδης καὶ λευκὸν, ἐπειδὴ ἀντανακλᾷ ἰσχυρῶς τὰς προσπιπτούσας ἡλιακὰς ἀκτῖνας, προξενεῖ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον βλάβην εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἡναγκασμένων νὰ βαδίζωσι συνεχῶς ἐπ' αὐτοῦ. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων, δι' οὓς ἐν Αἰγύπτῳ ὑπάρχουσιν ἄφθονα τὰ νοσήματα τῶν ὀφθαλμῶν.

Καὶ ἡ παρατεταμένη δ' ἔλλειψις τοῦ φωτός, ὡς καὶ τὸ ἀμυδρὸν αὐτοῦ, ἔχουσιν ἐπιβλαβὴ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὁράσεως. Ἀνθρωποι, ἐπὶ μακρὸν χρόνον διαμείναντες κεκλεισμένοι εἰς σκοτεινὰς φυλακὰς, καὶ στερηθέντες οὕτως ἐπὶ πολὺ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ἐτυφλώθησαν, παθόντες ὑπὸ ἀμαυρώσεως· διότι, καθὼς πᾶν ὄργανον τοῦ σώματος, ἐπὶ μακρὸν μένον εἰς ἐντελῆ ἀπράξιαν, λησμονεῖ πλέον, οὕτως εἰπεῖν, τὰ καθήκοντά του, καὶ περιπίπτει εἰς τελείαν παράλυσιν, οὕτω καὶ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, ἐπὶ πολὺ χρόνον στερούμενον τοῦ φωτός, περιπίπτει εἰς παράλυσιν, καὶ οὕτως ἐπιφέρει τὴν δι' ἀμαυρώσεως τύφωσιν. Καὶ τὸ πολὺ δ' ἀμυδρὸν φῶς ἐπιφέρει ἐξασθένησιν ἢ καὶ κατάργησιν τῆς ὁράσεως, ὅταν τις ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπιμένη ἐργαζόμενος μὲ ἀδύνατον φῶς, ἢ, ὅπερ τὸ αὐτὸ, καταγιγνώσκων εἰς ἔργα μεγάλης λεπτότητος καὶ εἰς ἀντικείμενα πολὺ μικρά· διότι ἀμυδροῦ ὄντος τοῦ φωτός, ἢ πολὺ μικρῶν καὶ λεπτῶν τῶν διαχειριζομένων πραγμάτων, τὸ ὀπτικὸν νεῦρον καταβάλλει μεγάλην προσπάθειαν, ὅπως κατορθώσῃ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀμυδρῶς φωτίζομένου ἢ λίαν λεπτοῦ ὄντος πράγματος· ἐὰν δὲ ἡ τοιαύτη σύντονος προσπάθεια τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καταβάλληται, ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἀνθρώπου, συνεχῶς καὶ παρατεταμένως, ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅτι ἐπάγει τὴν κόρασιν καὶ κατόπιν ἐξάντησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, καὶ ἄρα τὴν βαθμυδὴν παράλυσιν καὶ ἀμάρωσιν αὐτοῦ· ἔνεκα τούτων οἱ βάρπται, κεντηταὶ, χαράκται λίθων καὶ ἄλλων λεπτῶν ἀντικειμένων, οἱ ὥρολοιοποιοὶ καὶ οἱ καταγιγνώσκοντες εἰς συντόνους καὶ παρατεταμένως μικροσκοπικὰς ἐρεῖνας ὑπόκεινται πολὺ εἰς τὰ νοσήματα τῶν ὀφθαλμῶν.

Καὶ τὰ χρώματα δὲ ἰσχυρὰν ἐξασκοῦσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὁράσεως, διότι καὶ ταῦτα, ὡς γνωστὸν, δὲν εἶνε ἢ τροποποιήσις τις τῆς ἀν-

τανακλάσεως τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός. Τὰ αἰοικτὰ ἢ λαμπρὰ λεγόμενα χρώματα παράγουσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ὅσα καὶ τὸ ἄφθονον φῶς. Τὸ λευκὸν χρώμα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρήθη, κουράζει πολὺ τὴν ὕρασιν· ἢ διὰ χιόνος μακρὰ πορεία πολλάκις ἐπήγαγε δεινὰς ὀφθαλμίας καὶ ἐντελεῖς τυφλώσεις. Τὸ ἐρυθρὸν χρώμα ἐρεθίζει πολὺ ἰσχυρότερον τοὺς ὀφθαλμούς, διὸ καὶ πολὺ κινδυνώδεις εἶνε αἱ ἐρυθραὶ διακοσμήσεις τῶν θαλάμων καὶ τὰ ἐρυθρὰ ἐνδύματα· τούναντίον δὲ τὰ ἀμαυρὰ χρώματα, καὶ ἰδίως τὸ πράσινον καὶ κυανοῦν, εἶνε πολὺ γλυκὰ καὶ προσφορώτατα διὰ τὰς τῶν οἰκιῶν διακοσμήσεις.

Αἱ δὲ τῶν χρωμάτων ἀντιθέσεις, καὶ μάλιστα αἱ ἀπότομοι καὶ λίαν καταφανεῖς, εἰσὶν εἰς ἄκρον ὀχληραὶ διὰ τὴν ὕρασιν· ἐρυθρὰ γραμμὴ μετὰξὺ δύο κυανῶν γραμμῶν, φέρ' εἰπεῖν, κουράζει πολὺ τοὺς ὀφθαλμούς· ἔνεκα τῶν συνεχῶν ἀντιθέσεων, αἱ ἀναγκάζονται νὰ βλέπωσιν οἱ ζωγράφοι, ὑπόκεινται μεγάλως εἰς ὀφθαλμίαν. Τὸ μαῦρον χρώμα ἐπὶ τοῦ λευκοῦ παράγει μεγίστην ἀντίθεσιν, καὶ εἶνε διὰ τοῦτο ὀχληρότατον. Ἐκ τούτου δὲ πάσχουσι συνήθως ἐξασθένησιν τῆς ὁράσεως πάντες, ὅσοι σπουδαίως καταγίνονται εἰς παρατεταμένους μελέτας καὶ συγγραφάς, διότι ἀενάως ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμούς προσηλωμένους εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ λευκοτάτου χάρτου μελανὰ γράμματα.

Ἐπειτα τὸ τέλος·

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πρακτικὴ δοκιμασία τοῦ πετρελαίου.

Χημικός τις τῆς Νέας Ὑόρκης ἐφεῦρε μέσον ἀπλοῦν καὶ πρακτικὸν πρὸς δοκιμασίαν τοῦ προωρισμένου διὰ φωτισμὸν πετρελαίου καὶ βεβαίωσιν ὅτι ἐκ τῆς κακῆς αὐτοῦ ποιότητος δὲν ὑπάρχει κίνδυνος πυρκαϊᾶς.

Πληροῦ τις ὕδατος σκεῦος κοινὸν ἐκ λευκοσιδήρου (τενεκὲ) καὶ θέτει ἐπὶ φλογὸς λυχνίας πετρελαίου ἢ προτιμότερον ἐπὶ φλογὸς οἶνοπνεύματος. Ἐντὸς ἐτέρου δὲ σκεύους μικροτέρου ρίπτει μικρὰν ποσότητα τοῦ δοκιμαστέου πετρελαίου, καὶ θέτει ἐντὸς τοῦ μεγαλύτερου σκεύους, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιπλῇ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ἐνταῦτ' ὁ βυθίζει θερμόμετρον ἐντὸς τοῦ θερμαινόμενου ὑπὸ τῆς φλογὸς ὕδατος. Τούτων γενομένων ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν πλησιάζει φλόγα πυρείου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πετρελαίου τοῦ ἐν τῷ μικρῷ ἀγγεῖῳ ὅπως ἴδῃ ἐὰν ἀνάπτῃ ἢ μὴ. Ἐὰν τὸ πετρελαῖον ἀνάψῃ ὅτε τὸ θερμόμετρον δεικνύει 38 βαθμοὺς, τότε τοῦ πετρελαίου ἐκείνου ἡ χρῆσις εἶναι ἐπικίνδυνος, ὡς ἡ τῆς πυρίτιδος.

Τὸ καλῆς ποιότητος πετρελαῖον πρὸς φωτισμὸν δὲν ἀνάπτει εἰμὴ ὅταν ἡ θερμοκρασία αὐτοῦ ἀναβῇ εἰς 40 ἢ 45 βαθμοὺς.